

MALMÖ HÖGSKOLA

Fakulteten för lärande och
samhälle

VAL-projektet

Examensarbete
15 högskolepoäng

**”Hade inte YouTube funnits
hade jag inte haft den synen på
livet som jag har”**

*Högstadiееlevens identitetsarbete genom läsning
av traditionell och digital litteratur*

”Without the existence of YouTube I wouldn’t see
life the way I do”

*Secondary students’ identity work through reading of
traditional and digital literature*

Mathilda Månsson

Lärarytutbildningen 90hp
2017-05-04

Examinator: Lars Lagergren
Handledare: Robert Nilsson Mohammadi

Abstract

Syftet med undersökningen är att förstå vilka texter ungdomar på högstadiet läser i och utanför skolan men också synliggöra hur de resonerar kring sitt identitetsskapande i relation till läsning av traditionella och digitala texter. Strävan ligger i att belysa svenskundervisningen och utveckla en vidgad förståelse för vilka läsvärldar som bör ingå i svenskundervisningen och i vilken utsträckning svenskämnet ger utrymme för ungdomarnas identitetsarbete. En kvantitativ kartläggning har gjorts, i vilken 94 högstadieelever deltog genom enkäter och fem intervjuer genomfördes med elever i årskurs 8. Frågorna rörde vilka texter ungdomarna läser, självspjgling på sociala medier och vad de gör när de är online, identitetsarbete och om de kan känna igen sig i olika sorters texter samt sven-skämnet och om de blivit erbjudna texter i vilka de kan känna igen sig själva. Resultatet visar att ungdomar läser digitala texter så som låttexter, Tv-serier, YouTube-videor, datorspel, bilder och bildtexter på sociala medier framför traditionella texter och skönlitteratur på sin fritid. Det går också att urskilja en påtaglig klyfta mellan litteratur och läsvärldar i och utanför skolan. Ungdomarna är till viss del medvetna om hur det egna identitetsarbetet sker, de kan dock inte se sambandet med läsning i särskilt stor utsträckning. Identitetsarbetet sker genom internetanvändning och sker mot riktiga människor tillsammans med karaktärer i filmer, TV-serier och datorspel. Dessa utgör en idealbild mot vilken ungdomarna speglar sitt eget jag på sociala medier. Svenskämnet behöver bli bättre på att inkludera flera olika typer av texter eftersom olika texter utvecklar olika förmågor. Den digitala litteraturen kan fungera som en ingång till den traditionella litteraturen.

Ämnesord: digital läsning, identitet, identitetsarbete, litteratur, läsning, traditionell läsning, sven-skämnet

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1 Inledning	1
1.1 Bakgrund	1
1.2 Problemformulering	3
1.3 Syfte och frågeställning	4
2. Forskningsläge och litteraturgenomgång	4
2.1 Begreppet identitet	5
2.2 Vad gör ungdomar online?	8
2.3 Olika typer av läsning	12
2.4 Identitetsskapande och självspgling i litteraturen	16
2.4 Identitetsskapande och självspgling på internet	18
3 Metod	21
3.1 Val av undersökningsmetod	21
3.1.1 Kvalitativa intervjuer för att komma nära	21
3.1.2 Enkäter i syfte att kartlägga	22
3.3 Undersökningsgrupp	23
3.4 Forskningsetiska överväganden	23
3.5 Genomförande	24
4. Resultat och analys	25
4.1 Kartläggning genom enkätsvar	25
4.2 En djupare förståelse genom elevintervjuer	29
4.2.1 Textvärldar	30
4.2.2 Sociala medier och självspgling	32
4.2.3 Identitetsarbete och identitetsbegreppet	34
4.2.4 Svenskämnet	37
5 Avslutning	39
5.1 Slutsats	39
5.2 Diskussion	40
5.3 Förslag till vidare forskning	44
Referenslista	46
BILAGOR	50

1 Inledning

Det är någonting visst med de möjligheter läsning kan ge – att utforska en annan identitet än den egna och kanske tvingas övervinna problem i en föreställningsvärld som inte på något vis är verklig utan enbart ett resultat av fantasi och gestaltning. Trots den variation av läsvärldar som böcker och skönlitteratur kan erbjuda lever barn och unga stora delar av sina liv digitalt på internet. Statens medieråd (2016) menar att den mest populära sysselsättningen för tonåringar antingen består i att befinna sig online på olika sociala medier eller spela spel - ofta kan de båda aktiviteterna dessutom kombineras.

Användningen av internet i mobilen ökar enligt Statens medieråd (2016) ständigt och genom användandet av smarta telefoner har tonåringar tillgång till i stort sett hela världen på bara några knapptryckningar. Den ökade användningen av sociala medier och internet innebär möjligtvis en förändring i vilka läsvärldar och typer av texter som finns tillgängliga för ungdomar – läsvärldar och texter som förut bestått av i huvudsak traditionell text och skönlitteratur. Läsning sägs, enligt Chambers (2011), vidga människors perspektiv, ökar vår förmåga att känna med andra och ger oss verktyg att själv sätta ord på känslor och tankar i ett ständigt pågående identitetsarbete, inte enbart genom skönlitterärt berättande utan genom alla möjliga sorters texter.

Läsvärldarna har alltså möjligtvis kommit att förändras och expanderas så att de nu innefattar traditionella texter som skönlitteratur och tidningstexter på samma gång som de inkluderar texter inom det vidgade textbegreppet där sociala medier liksom spel på olika plattformar och andra typer av digitala sammanhang där läsning äger rum ingår. Läroplanen i svenska (LGR11) lyfter vikten av att högstadieungdomar får möta olika typer av texter och estetiskt berättande men även vikten av att få förutsättningar för språkutveckling, identitetsarbete och förståelse för omvärlden ur olika perspektiv. I min yrkesroll ställer jag mig frågan hur svenskundervisningen på högstadiet, där jag är verksam, bör anpassas för att tillgodose ungdomarnas identitetsskapande och möta dem med intressanta och relevanta läsvärldar.

1.1 Bakgrund

Olin-Scheller (2007) har tidigare studerat gymnasieungdomars läsvärldar och undersökt hur ungdomar använder sig av i huvudsak fiktionstexter i sitt identitetsskapande. Det framkommer i studien att de gymnasieungdomarna som deltog i undersökningen ägnade sig åt litteraturläsning som skiljde sig brett och vitt – deras läsvärldar sträckte sig från klassiker som Dante till moderna TV-serier. I

avhandlingen drogs slutsatsen att det råder en påtaglig klyfta mellan hur lärare och gymnasieelevers litteraturrepertoar ser ut och det konstaterades vidare att gymnasieungdomarnas läsvärldar inte tillvaratogs alls i svenskundervisningen. Olin-Scheller (2007) drog slutsatsen att litteraturundervisningen på gymnasiet bör fokusera på att utöka den litteraturrepertoar som finns att tillgå i svenskundervisningen och framhäver hur lärare ofta känner sig begränsade när det kommer till att arbeta utifrån det vidgade textbegreppet.

Med tanke på hur jag, i min roll som svensklärare på en högstadieskola, ständigt brottas med frågan kring vad ungdomar läser och vad som fångar deras intresse, är det intressant att undersöka hur ungdomarna på högstadiet skapar sig en identitet genom läsning när den digitala utvecklingen gått framåt och internetanvändningen bland ungdomar ökat frekvent sedan 2007, det skulle kunna ha hänt mycket gällande den tekniska utvecklingen och utvecklingen av digitala- och sociala medier sedan Olin-Scheller genomförde sin studie för tio år sedan. Föreliggande arbete ämnar undersöka ungdomars identitetsskapande och hur det hör samman med traditionell litteratur, digitala verktyg, internet och sociala medier. Frågan har väckts ur att ungdomars läsning av skönlitteratur och tidningstexter möjligtvis har lämnat plats för en ökad digital läsning under det senaste decenniet, dit litteratur som spel, bilder och filmer är inräknat. Kanske har det bidragit till att skapa en annan slags läskultur än den vi förut varit vana vid och kanske läser ungdomar inte mindre nu utan snarare annorlunda.

Det går möjligtvis att påstå att unga växer upp i en verklighet präglad av avancerade digitaliseringsbegrepp och det är intressant att fundera på hur stor del digitaliseringen har när det kommer till ungdomars identitet. I arbetslivet kommer de förmodligen stöta på begrepp som *deep learning*, *artificiella neurala nät*, *virtuell verklighet*, och *artificiell intelligens* då de kan komma att arbeta inom yrken som förutsätter kunskaper i hur man programmerar självkörande bilar eller hur man lär maskiner formulera datamodeller utifrån en viss uppsättning algoritmer på en mycket avancerad nivå - som när man arbetar med ansiktsgenkänningsteknik. Tonåringar ska möjligtvis besitta förmågan att hantera digitala nätverk som fungerar på ungefär samma vis som neuroner i den mänskliga hjärnan genom att behärska algoritmer som kan lagra ofantligt stora mängder information när de så småningom ger sig ut på arbetsmarknaden – någonting som för bara några år sedan tillhörde science fiction-genren inom litteraturen. De ska dessutom möjligtvis besitta förmågan att när som helst träda in i en datorgenererad skenvärld som om den vore verklighet.

Diskussionen kring digitaliseringen av skolan går varm i media, exempelvis lyfter Boisen i Expressen (2017) hur ungdomar i Storbritannien redan kan två programmeringsspråk när de kommer till högstadiet och ställer det i jämförelse med Sveriges nationella IT-strategi som ska vara i

hamn innan år 2022 och som i motsats till arbetet i Storbritannien förevisar ett förhållningssätt som låter utvecklingen i den svenska skolan gå mycket försiktigt fram. Boisen (2017) ifrågasätter varför programmering inte har ersatt moderna språk som tyska, spanska och franska eftersom det är det språk näringslivet är i skriande behov av.

Även om ovan nämnda, tämligen avancerade, begrepp innebär förmågor som kanske är en aning utmanande och svårbegripliga för ungdomar i grundskolans senare del, är digitaliseringen och teknikutvecklingen en stor del av deras liv och framtiden tycks gå mot en allt mer teknikorienterad och digital tillvaro som möjligtvis förutsätter en annan form av förmågor än tidigare generationer utvecklat med hjälp av grundskolan och läsning av traditionell litteratur. Frågan är huruvida skolan och framförallt svenskundervisningen möter den ökade digitala läsningen och användandet av sociala medier och digitala verktyg och i fall den förändrade läskulturen utvecklar de förmågor hos högstadieungdomarna som framtiden kräver samtidigt som de bidrar till att utveckla ungdomarnas förmåga till empati på och utgör ett verktyg för identitetsskapande. Förut har läsningen av skönlitteratur varit ett viktigt verktyg för just detta.

1.2 Problemformulering

Den forskning som gått igenom inför arbetet med föreliggande uppsats och som presenteras i litteraturgenomgången ger en bild av att läsning bidrar till ökad empati och förståelse för andra - en kvalitet som värdesätts i ett dynamiskt samhälle präglad av ständig förändring, där rörligheten växer och den kulturella mångfalden bör ses som en tillgång. Vikten av skolans roll för att forma trygga individer som kan leva sig in i andra människors situation och förstå hur andra människors villkor och värderingar runt om i världen kan se sig framhävs tydligt i skolans värdegrund (LGR11) och går hand i hand med Asplunds (2010) avhandling om läsning som en identitetsskapande handling. Där framgår det tydligt att läsning av främst skönlitteratur och att reflektera kring det man läst innebär att i någon mån visa medkänsla och inlevelseförmåga. Dessutom är språket enligt läroplanen i svenska (LGR11) människans främsta medel för att tänka och kommunicera med andra människor. Det är möjligtvis anledning nog till varför det bör finnas ett stort behov av att väcka läslusten och motivationen till läsning hos ungdomar i Sverige. I mitt arbete som lärare på högstadiet möter jag ett ständigt motstånd till läsning av traditionell litteratur och texter. Det föreligger också mycket utrymme inom svenskundervisningen att forma individer som har empati, kritiskt och analytiskt tänkande och förmågan att se samband, något som är av stor vikt för framtiden. Samtidigt befinner

vi oss möjligtvis på randen till en framtid som efterfrågar ytterligare komplexa förmågor och som ligger nära den digitala utvecklingen.

Det är därmed intressant att ställa sig frågan hur skolan och framför allt svenskundervisningen möter ungdomar och deras identitetsarbete samt vilka texter de använder i sitt identitetsskapande. Dessutom kan man fråga sig om traditionella texter och digitala texter kan bidra till att utveckla dessa förmågor. I skolan diskuteras sociala medier och digitala verktyg ständigt, ungdomar har möjligtvis fått ett större urval när det kommer till tillgängliga läsvärldar men många lärare på skolan där jag arbetar anser snarare att de fungerar som distraktionsinslag i undervisningen. Genom att identifiera hur ungdomarna på högstadieskolan där jag är verksam resonerar kring identitetsskapande i relation till läsning kanske föreliggande studie kan bidra till ett perspektiv på hur svensklärare kan arbeta mot målen i läroplanen i svenska för att forma en lärmiljö som möter ungdomarnas intressen och utvecklar förmågor som är önskvärda i ett föränderligt samhälle.

1.3 Syfte och frågeställning

Syftet med föreliggande studie är att skapa förståelse för hur ungdomar resonerar kring sitt identitetsarbete i relation till traditionell- och digital litteratur samt sociala medier. Studien syftar vidare till att belysa svenskundervisningen och skapa en vidgad förståelse för vilka läsvärldar som bör ingå i den, samt synliggöra huruvida svenskundervisningen möter de läsvärldar ungdomarna föredrar.

Studien strävar efter att ge svar på följande frågor:

- Vilka texter möter ungdomarna i och utanför skolan?
- I vilken utsträckning ger svenskämnet utrymme för ungdomarnas identitetsarbete?

2. Forskningsläge och litteraturgenomgång

I avsnittet presenteras, för studien, relevant tidigare forskning och litteratur som berör ämnet identitetsskapande, skönlitteratur samt digitala verktyg och medier. I strävan att undersöka hur ungdomar använder sig av litteratur och sociala medier i sitt identitetsarbete har utvald forskning kring ungdomar, läsning, identitet och digitalisering studerats. Inledningsvis berörs forskning och litteratur som undersöker begreppet identitet och definitionen av detsamma. Därefter lyfts vilken funktion litteratur och medier har haft för identitetsutvecklingen bland ungdomar i tidigare forskning inom området, liksom tidigare forskning kring ungdomars internetvanor - vad använder ungdomar

internet, datorer och sociala medier till och varför fångar det dem? Fokus ligger även på att belysa forskning kring det vidgade textbegreppet, som läroplanen i svenska (LGR11) framhåller.

2.1 Begreppet identitet

Skolverket (2016) menar att begreppet identitet inom forskning ofta syftar på det egna jaget som reflekteras inom olika kategorier som social status, språk och etnicitet samt yrke, för att nämna något. Identitetsbegreppet är därmed dynamiskt och ingen identitet förblir fastställd eller likartad genom livet. Identitet är ett återkommande begrepp i den svenska läroplanen, i kursplanen för sven-skämnet finns identitetsskapande närvarande i både ämnets syfte och det centrala innehållet, där det främst nämns i samband med läsning av skönlitteratur och sakprosa. Skolverket lyfter att språket hjälper andra människor att förstå oss, precis som vår förståelse för andra hänger ihop med språket på samma vis. Vi kommunicerar vilka vi är och klargör vår identitet genom språket. Descombes (2016) beskriver begreppet identitet som någonting format av mer än det som rymms inom kategorierna ovan - det handlar om en större variation aspekter än vilket förnamn man har och i vilken stad man bor.

Enligt Descombes (2016) användes begreppet identitet, så som vi tolkar det idag, först på 1600-talet för att beskriva hur två saker eller mer kan vara en enda sak. För att förtydliga kan man säga att identitet är ett ting som rymmer en ofantlig mängd attribut. Descombes (2016) understryker att begreppet både kan kännas komplicerat att beskriva lexikalt men även vara svårbegripligt vad gäller definitionen av hur någons identitet tar sig uttryck. Kortfattat beskriver han hur identiteten kan vara mångfacetterad på så vis att man både kan dela en gemensam identitet när det kommer till nationalitet, religion eller professionalitet samtidigt som identiteten hos den enskilde individen kan utgöras av en mängd olika attribut och egenheter inom den gemensamma identiteten, som exempelvis ursprung, familj, sexualitet, åsikter, intressen och vad man tycker är vackert.

Skolverket (2016) och Asplund (2010) menar i likhet med det Descombes (2016) beskriver att identitet är en skapande handling som pågår hela livet. Asplund (2010) understryker även att vi blir *någon* först i samspel med andra - vårt sätt att handla och agera gentemot andra människor är föränderligt och hur vi agerar beror på den kontext som omger oss. Han understryker, precis som Skolverket (2016), identitetsbegreppet som dynamiskt eftersom det inte finns en fastställd identitet inom varje individ som är förutbestämd utan individen måste löpande röra sig framåt och spegla sig själv mot situationer och andra människor för att forma den egna identiteten.

Årheim (2005) och Asplund (2010) menar båda att identitetsskapandet är situationsbundet och beror på tid och miljö. Årheim (2005) understryker att vi lever i en tid präglad av olika typer av verktyg som möjliggör för människor att skapa en egen identitet med hjälp av dessa. Precis som Descombes (2016) menar hon alltså att begreppet identitet rymmer ofantligt många lager och nyanser hos varje människa men intressant är också att hon lyfter hur identitetsskapande mekanismer pressas fram genom vilken allmänsyn en individ har på framtiden, mekanismer som kommer ur antingen ett optimistiskt eller cyniskt perspektiv på det som ligger framför en individ, bidrar till att forma identiteten. Man kan dock fråga sig vad det i så fall är som formar just det perspektiv på framtiden som sedan frammanar en viss typ av mekanism inom identitetsskapandet. Vilket kommer först, ges framtidssynen av sammanhanget och de människor som befinner sig däri eller bidrar det redan pågående identitetsskapandet till att attrahera vissa typer av perspektiv?

Årheim (2005) diskuterar även hur medier ibland begränsar identitetsskapande hos människor genom att bekräfta stereotyper och skildra en bild av verkligheten som redan är fabricerad utifrån den rådande mediekulturen, något som kanske känns särskilt viktigt att ha i åtanke när ungdomars identitetsskapande processer undersöks. Det skulle kunna vara så att bibehållandet av befintliga stereotyper bidrar till att ungdomar snarare väljer en färdig roll än modellerar en egen självbild och identitet. Det är dock svårt att sticka under stol med att valmöjligheterna för ungdomar, trots färdiga roller, är enorma - att skapa sig själv utifrån stereotyper kanske inte är lika vanligt idag, som det var förr?

Årheim (2005) menar i enlighet med det som diskuteras ovan att den egna identiteten har kommit att bli allt mer reflexiv, ungdomar av idag skapar sin identitet genom att forma en självbild som ständigt revideras, något som bland annat Asplund (2010) och Brante (2008) också understryker. Asplund (2010) framhåller därtill skolan som en viktig mötesplats där eleverna dagligen interagerar med andra i sociala möten och i meningsskapande processer. Vidare understryker han att mötet med andra hjälper individen att forma sig själv. Han menar alltså att ungdomar skapar den egna självbilden utifrån sig själv i förhållande till andra och tillägnar sig på så vis en identitet som blir en form av ett konstruerat jag. Descombes (2016) beskriver identitetsbegreppet som någonting som inte kan appliceras på något verkligt utan att det snarare beskriver en idealbild. Det må låta abstrakt men kan kanske ställas i relation till det Årheim (2005) diskuterar vad gäller stereotyper och färdiga mallar? Kanske är det svårt för unga att skapa en identitet utan att ha en idealbild om vem man *vill* vara i åtanke?

Brante (2008) diskuterar i huvudsak relationen mellan lärare och elev i sin forskning men låter fokus ligga bland annat på identitet och identitetsbegreppet. Han diskuterar i likhet med ovan

nämnda författare identitet både utifrån den enskilde individen och begreppet identitet ur ett grupperspektiv, där begreppet kan förklaras som en mekanism som både är social och självuppfyllande. Kort sagt diskuterar han även hur människan konstituerar sig själv beroende på å ena sidan en strukturell mekanism som fostrar oss in i en förväntad roll beroende på kontext. Å andra sidan beskriver han en biologisk mekanism som fokuserar på att forma en slags vi-känsla med människor vi känner igen i syfte att vi vill kunna känna tillit, något som sedan påverkar hur vi skapar relationer till andra människor.

Brante (2008) menar vidare att den enskilda individens identitet konstitueras och skapas samtidigt som vi-känslan och gruppstillhörigheten formas. Det egna jagets personlighet och roll hör samman med den kollektiva tillhörighet som nämns ovan. Hur jaget formas utgår alltså, enligt Brante (2008), från antingen biologiska, psykologiska eller sociala utgångspunkter. Han beskriver det närmare och förklarar det som att självspieglingen och identitetsskapandet utgår från vilken social bakgrund en individ har på samma gång som det är viktigt att vara medveten om att individen befinner sig i en tredelad verklighet - en verklighet som kan sägas vara biologisk, psykologisk och social. Därtill understryker Brante (2008) att människor alltid har både likheter och olikheter som går att ställa i relation till andra människor och påpekar det faktum att alla människor har en sida som kan anses vara mer eller mindre känslomässig. Sammanfattningsvis utgör allt det här en stor del av identitetsarbetet. För att förklara det enkelt menar Brante (2008) alltså att en identitet innebär att ha en roll vilket i sin tur innebär att man ingår i någon form av gemenskap eller kollektivt sammanhang. Han menar också att alla individer består av en mängd identiteter som bär med sig olika förhållningssätt beroende på kontext.

Men hur kommer olika typer av textvärldar och de sociala medierna in i bilden? Årheim menar (2005) att den tekniska och digitala utvecklingen är en bidragande faktor till att identitetsskapandet låter ungdomar befria sig från - snarare än att inte slaviskt följa - den kulturella tradition som präglar det samhälle där de befinner sig och hennes studie understryker hur det sker både på gott och ont. Hon nämner dock ingenting om skönlitteraturens och övriga texters inverkan på identitetsskapandeprocessen. Årheim (2005) lyfter hur känslan av trygghet frigör utrymme för människor att påtala skillnader och sådant som motsäger det Brante (2008) menar ingår i den kollektiva identiteten, att vara en del av ett kollektiv. Istället kan det bidra till uteslutning och större klyftor mellan människor. Årheim (2005) menar att det dessutom tenderar vara lättare att trycka ned sig själv och forma en negativ självbild än att förverkliga sig själv - oavsett om identitetsskapande sker på internet eller i det verkliga livet.

Asplund (2010) framhåller därtill ett perspektiv på relationen mellan lärare och elev och understryker hur skolan blivit mindre formell genom att gränserna mellan lärare och elev samt mellan hemmet och skolan blivit mer diffusa, vilket påvekar eleverna på så vis att de numera förväntas ägna en väldigt stor del av tiden i skolan åt just den identitetsskapandet - en process fylld av terapeutiska inslag som låter ungdomarna i huvudsak utforska vilka de *är* och inte vilka de kan *bli*. Årheim (2005) menar att ungdomar genom internet ställs inför en enorm och outsinlig mängd identitetsmarkörer som dessutom tenderar vara en aning instabila. Descombes (2016) menar därtill precis som Brante (2008) att varje människa har många olika identiteter som förutsätter ett val inför varje situation eller grupp vi befinner oss i. Kanske har de sociala mediernas explosionsartade intrång i ungdomars vardag bidragit till att mängden tillgängliga identiteter att spegla sig i möjligtvis är fler nu än för tio år sedan? Kanske anser ungdomar därmed det vara lättare att växla mellan flera olika identiteter tack vare, eller på grund av, den stora variation av sociala medier som finns tillgänglig i smarta telefoner i varje ung människas hand?

För att summera kan det sägas att identitetsarbetet pågår konstant och förändras ständigt utifrån sammanhang och social kontext. Ofta sker också identitetsarbetet mot någon form av idealbild som går att finna i verkliga människor liksom i fiktiva karaktärer synliga i olika typer av läsvärldar, både i traditionell litteratur och i digital litteratur. Digital litteratur låter ungdomar utforska vilka de vill bli i större utsträckning än traditionell litteratur eftersom utbudet av texter och läsvärldar är större på internet. Det framkommer också att skolan fungerar som en plats för identitetsarbete eftersom gränsen mellan fritid och arbete suddats ut och kan upplevas otydliga.

2.2 Vad gör ungdomar online?

Statens medieråd (2016) lyfter i likhet med den forskning som lagts fram på området under 2000-talet, och som lyfts av bland annat Svensson (2008), Nasiell och Bjärbo (2007), Rask (2002) och Brodin och Lindstrand (2007), att datorer har en enorm dragningskraft på ungdomar. Enligt Svensson (2008) är behovet av att umgås och kommunicera en viktig faktor till varför internet, sociala medier och datorer överlag har en sådan central roll i ungdomars liv. Att ungdomar spenderar mycket tid online har bidragit till minskad läsning av traditionella texter, något som skulle kunna förklaras av att ungdomar både väljer vilka texter de ska ta till sig och på samma gång även välja bort texter, något som även Olin-Scheller (2007) diskuterar i sin forskning.

De texter eleverna väljer att ta till sig på sin fritid fyller olika funktioner i deras liv och Zimic (2010) menar i likhet med Olin-Scheller (2007) att ungdomar deltar i digitala sammanhang i

större utsträckning nu än för bara några år sedan. Med tanke på det ständigt pågående identitetsarbetet som beskrivs i avsnittet ovan och som ofta tar plats på internet i digital litteratur är det kanske inte särskilt anmärkningsvärt.

Olin-Scheller (2007) hävdar att ungdomar värdesätter berättelser när det kommer till innehåll och de anser inte det lika viktigt vilket medium berättelsen förmedlas genom – det spelar alltså ingen egentlig roll om berättelsen går att ta del av i en traditionell bok, i en e-bok, på film eller genom ett spel. Det skulle kunna vara en anledning till att ungdomarna har ersatt den tid som de traditionellt sett lagt på läsning av skönlitteratur med läsning online. Svensson (2008) menar att den digitala tekniken, och därmed läsningen, innebär ofantliga möjligheter att skapa virtuella världar, någonting som således bör tilltala ungdomar med tanke på att begreppet ofta härleder till datorspelsliknande miljöer. Kort sagt kan virtuella världar förklaras som miljöer som datoranimerats till utseendet så att de påminner om verkliga, fysiska världar och Svensson (2008) menar att användandet av sådana virtuella världar kan gynna språkutbildningen eftersom de ofta frammanar sociala och analytiska aktiviteter i likhet med en traditionell skönlitterär text.

Åkerlund (2011) menar att barn lär sig saker medan de befinner sig online utan att kanske vara riktigt medvetna om det. Dessutom menar han att barns informella lärande bör ställas i motsats till skolarbete och understryker att barn och unga allt oftare tillägnar sig tekniska och digitala kunskaper utanför skolans väggar. Att tillgodose sig kunskap på egen hand är alltså något som ungdomar förväntas göra, menar Åkerlund (2011), och belyser hur de söker och tolkar information på olika vis för att därmed utveckla en kollektiv intelligens bestående av en språklig kompetens som innebär att de tolkar och kan förstå detaljer i språkliga uttryck.

Man kan fråga sig om skolan tar för givet att alla ungdomar lär sig samma sak om man helt utgår ifrån att de lär sig saker på egen hand när de befinner sig online. Kanske är det så att den digitala kompetens lärare tar för givet att ungdomar har i realiteten skiljer sig oerhört mycket åt mellan enskilda individer. Med tanke på att digitala texter kan likställas med vanlig tryckt litteratur som en del av det vidgade textbegreppet torde det vara så att den digitala kompetensen går hand i hand med läsförståelse och olika typer av lässtrategier som exempelvis förmågan att läsa mellan raderna. Internet och användandet av sociala medier har, när det kommer till att utveckla mer abstrakta förmågor, enligt Åkerlund(2011), bidragit till att framför allt unga tjejer, har lärt sig att urskilja undermeningar och dolda budskap i kommunikation som sker i digital form på sociala medier och i andra sammanhang online. Åkerlund (2011) menar även att det är ytterst små aspekter som särskiljer en person som befinner sig utanför den egna gruppen, något som kanske förstärker övertygelsen om att internet bidrar till att utveckla dessa analytiska förmågor.

Dunkels (2009) lyfter också ungdomar och teknikutvecklingen i sin forskning och menar att de båda ofta nämns i retorisk samklang. Hon pekar, i likhet med Zimic (2010), på att bilden av framtiden ofta är sammankopplad med just teknik och understryker hur retoriken kring framtiden antingen brukar te sig utopisk eller dystopisk. Dunkels (2009) menar att forskningen på den digitala tekniken och ungdomar initialt fokuserat på generationsskillnader och lyfter att det förstås finns en skillnad mellan de individer som fötts in i en värld där internet är en självklarhet och de som stött på det först i vuxen ålder. Hon understryker dock att det inte per automatik innebär att alla som är födda ett visst år har samma förutsättningar och kunskaper när det gäller teknik.

Precis som Zimic (2010) menar Dunkels (2009) att ungdomar lär sig sociala- och digitala verktyg direkt och navigerar dessutom med lätthet på sociala medier medan hon lyfter att äldre måste jämföra med någonting gammalt för att kunna ta sig an ny teknik. Äldre generationer har enligt Gruber (2011) förfasat sig över ny teknik i omgångar och hon menar att till och med bokläsning har jämförts med spelberoende eftersom det lätt uppstår en konfliktsituation när en individ tycks engagera sig i en aktivitet som är subjektiv och som innebär att omgivningen inte har särskilt stor insyn. Generationsskillnaden har enligt Dunkels (2009) bland annat bidragit till ett sänkt självförtroende bland äldre lärare som anser att eleverna kan mer än dem själv - någonting som kanske påverkar hur och i vilken utsträckning lärare använder sig av sociala- och digitala medier i undervisningen.

Svenssons (2008) forskning definierar mer vad ungdomar använder främst datorer och internet till och lyfter då i huvudsak skolarbeten, e-post, spelande, internetsökningar, chattande och översättning av olika språk. Han menar dock, liksom Olin-Scheller (2007), att ungdomar faktiskt läser digital litteratur i olika former och utförande, där bland annat sms-baserade romaner och datorgenererade poesi hör hemma - även om de båda fortfarande tillhör en form av gestaltande text som när hans forskning genomfördes tedde sig relativt ovanlig.

En vanligare form av elektronisk eller digital litteratur var texter som byggs av flera olika webbsidor och som kan ha drag från både filmen och datorspelens värld men Svensson (2008) menar att det tar tid för ett nytt medium att få fäste och nämner också berättelser som skapas efterhand, beroende på vad användaren väljer för berättelsens fortgående, där ljud och visuella effekter påverkar upplevelsen. Han understryker hur framtidens litteratur kommer att skilja sig avsevärt från hur litteraturen såg ut när han genomförde sin studie för tio år sedan och förutspår en mer svårdragen gräns mellan traditionella medier och mediala verk som datorspel och virtuella världar.

Även Olin-Scheller (2007) menar att film och datorspel till stor del har en mycket värdefull plats i ungdomars litteraturrepertoar och att de båda mediumerna hör starkt samman med socialt sam-

spel och identitetsbyggande. Utöver det som nämnts ovan använder ungdomar datorer och internet helt enkelt för att surfa runt i syfte att befinna sig någon helt annanstans än där man befinner sig i fysisk form. Samma funktion som de skönlitterära böckerna delvis kan sägas ha haft innan datorns intågande i ungas liv - att fly verkligheten.

Det finns förstås både för och nackdelar med den verklighetsflykt som internatanvändningen kan locka till. James (2014) påpekar hur den ibland kan innebära att ungdomar tappar greppet om rätt och fel, att det finns en risk för distraktion och att de kopplar ifrån när det kommer till etik, moral och normer som känns självklara i verkliga livet. Detta är frågor som skolan och svenskämnet brukar beröra, ofta genom läsning av traditionella texter och skönlitteratur. Dunkels (2009) lyfter hur internets mångfald och komplexa egenskaper kan skapa ett förvirrat förhållningssätt eftersom internet och digitala medier innebär ofantliga möjligheter som förstärker och frigör människor på samma gång som Statens medieråd (2015) menar att internet innebär en stor möjlighet för ungdomar att skapa och forma sin egen världsbild och att det aldrig varit lättare än det är nu.

Statens medieråd (2015) menar att trots samhällets mångåriga försök till att jämna ut olikheter vad gäller tillgången och kunskaperna kring medier bland barn och unga finns stora skillnader i hur unga använder internet och sociala- och digitala medier utanför skolan. Socioekonomiska aspekter skapar olika förutsättningar för barns digitala vardag. Skolan har, enligt Statens medieråd (2015), en mycket viktig roll för att förhindra uppkomsten av klyftor i barns teknikanvändning. Detta har Skolverket (2016) tagit fasta på genom att introducera en ny nationell IT-strategi, i syfte att skapa likvärdighet inom skolorna i Sverige och att utbilda lärare för ökad kompetens.

Sammanfattningsvis kan det sägas att ungdomar läser digitala texter på internet och att sociala medier och spel räknas till begreppet litteratur eftersom de delvis tränar och utvecklar förmågor som de traditionella texterna och skönlitteraturen gör. De digitala texterna används, i likhet med skönlitteratur och traditionell text, även för att fly verkligheten. Däremot finns det stora skillnader i kompetens och tillgång till digitala texter hos ungdomar och det kan behövas en form av textsamtal kring sådant som uppstår i de digitala texterna eftersom det tycks vara så att ungdomar har svårt att dra gränserna mellan rätt och fel när de läser digitala texter.

2.3 Olika typer av läsning

Skolverket lyfter, som tidigare nämnt, i de övergripande målen för grundskolan vikten av läsning och möjligheterna det medför i kombination med samtal och skrivande och påtalar därtill sambandet mellan språk, kunskap- och identitetsutveckling. Slutsatsen blir att läsning värderas högt i den svenska skolan och att det är något som hör hemma i alla ämnen. Läroplanen för grundskolan (LGR11) belyser utöver läsning, kommunikation och identitetsutveckling vikten av att skapa överblick och sammanhang i en komplex verklighet och menar att skolan ska bidra till att ge flera olika perspektiv på både samtid och framtid, så också forma individer benägna att tänka dynamiskt.

Barn och unga i den svenska skolan ska enligt Skolverket ges alltifrån ett historiskt perspektiv till ett miljöperspektiv på omvärlden. De ska även ges ett internationellt perspektiv som skapar överblick ur en global synvinkel och bidrar till att främja empati och förståelse för den kulturella mångfalden i det svenska samhället. Därutöver ska skolan erbjuda ett etiskt perspektiv på omvärlden, ett perspektiv som formar individer med en god förmåga att göra personliga val och ta ställning i viktiga frågor. Både läsning av olika texter och användandet av digitala verktyg skulle kunna möjliggöra en kunskap- och identitetsutveckling samt fungera som ett möjligt redskap för att på ett tillgängligt vis bidra till att ge elever i grundskolan överblick utifrån de perspektiv som nämnts ovan. Digital läsning och traditionell sådan har gemensamt att en snabb avkodning är en förutsättning liksom språkförståelse hos läsaren.

I Skolverkets rapport om digital och traditionell läsning nämns dock inte det vidgade textbegreppet som nämns i läroplanen för svenskämnet (LGR11). Larsson (2010) menar att trots att läroplanen förespråkar en variation av texter i undervisningen är den vanligast förekommande texten skriven och när det gäller det vidgade textbegreppet ligger fokus främst på spelfilm. Skolverket (2009) har undersökt ungas läsvanor och identifierat att majoriteten av alla av de ungdomar i 15-årsåldern som deltog i studien anger att de använder sig av datorn mer regelbundet än läsning av traditionella typer av skrifter, något som indikerar att en 15-åring ägnar mer tid åt det som kan kallas för digital läsning än åt det som kan kallas för traditionell läsning. Skolverket (2009) menar att digital läsning innebär sådan läsning som sker på datorskärm av texter som är digitalt tillgängliga och belyser då främst texter som finns på webbplatser av olika slag. Den traditionella läsningen hän rör istället till texter som finns tillgängliga på papper och som kanske anses vara mer av det traditionella slaget, så som tidningar, böcker och magasin. Nasiell och Bjärbo (red. 2007) pekar liksom Rask (2002) och Brodin och Lindstrand (2007) på en mängs fördelar skärmtiden för med sig och

menar att läsning är en viktig del av ungas identitetsarbete men från att förr ha varit förlagt till i huvudsak skönlitteratur är det nu förlagt till i huvudsak sociala medier och datorspel.

Dolatkhan, Hultgren och Johansson (2015) lyfter att läsforskningen i huvudsak berör pedagogiska eller didaktiska aspekter liksom fokuserar på läs- och skrivförmågan samt hur läsinlärning går till i undervisningen i den svenska skolan. De menar också att det finns en ofantlig bredd inom forskningen som berör läsning och att pedagogiska perspektiv ibland verkar parallellt med samhällsvetenskapliga och historiska perspektiv men belyser också att forskningen ibland även går hand i hand med litteraturvetenskapliga och naturvetenskapliga infallsvinklar.

Olsson (2015) menar att de digitala texterna bidrar till att människan förlorar förmågan till uthållighet och drar slutsatsen att ungdomars läsutveckling påverkats på så vis att den läsning som sker på nätet och genom digitala verktyg skapar ett annat sätt att läsa än den läsning vi tidigare varit vana vid, den linjära läsningen har ersatts av en mer uppstyckad text, en dynamisk struktur och snabb avläsning, och understryker hur ungdomar utvecklat sämre läsförståelse till följd av det digitala samhället. Enligt Ingemansson (2016) är det genom djupläsningen som kommer ur skönlitterär, traditionell läsning som förståelse och kunskap nås. Frågan är denna förståelse nås om ungdomarna inte läser i samma utsträckning som innan surfriken kommit att ersätta lästiden.

Olin-Scheller (2007) understryker hur gränserna mellan olika sätt att läsa är svårdefinierbara eftersom elevernas fritidsläsning består av en uppsjö multimediala texter. Vidare lyfter hon datorns möjlighet till olika sorters hypertexter, en texttyp som kan beskrivas vara separerade textdelar som binds samman med hjälp av länkar och som innebär nya möjligheter att ta sig in i texten snarare än i mediet självt genom länkar som bidrar till att den traditionella berättarstrukturen som är linjär bryts och läsaren kan med hjälp av detta välja vissa sidospår till den ursprungliga texten. Svensson (2008) menar att det är hypertextens intågande som bidragit till ett mer flerdimensionellt sätt att läsa på. Hypertexten har möjliggjort ett mer icke-linjärt och associativt sätt att läsa på som innebär att ungdomar skapat sig en vana att ständigt kunna få ut mer av texten de läser genom förmågan att kunna klicka sig vidare till ytterligare information i form av ny text, bilder, videor eller nya webbplatser som ger djupare inblick i det aktuella ämnet.

På senare tid har andra, mer effektiva sätt att skriva text online och skapa sidor på internet fått fäste och användarvänligheten ökar mer och mer. I takt med att den elektroniska litteraturen blir vanligare har ett annat, bredare begrepp kommit att utgöra en viktig faktor, nämligen *cybertexten*, som är snäppet mer avancerad än hypertexten på så vis att det ofta beskriver litterära verk med större visualitet, uttryck och interaktion. Svensson (2008) menar att fysisk distans inte längre är av samma vikt som tidigare och belyser hur material kan nås direkt oavsett var i världen det finns - det

blir dessutom tillgängligt utan vidare väntetid, i motsats till hur det varit tidigare. Virtuella världar har både sina för- och nackdelar. Det kan dock, enligt Svensson (2008), finnas vissa risker med att de virtuella världar ungdomar kan ta del av blir för lika verkligheten genom att det innebär att förmågan att göra egna tolkningar sätts åt sidan. När det gäller traditionell bokläsning krävs dock mer engagemang vad gäller tolkning och samskapande processer. Läs världar är symboliska och individen skapar själv en värld i sitt medvetande att stiga in i.

Problemet med de nya läsvärldar som digitaliseringen i samhället medför är, enligt Olsson (2015) att gränsen mellan arbete och fritid suddas ut, både för vuxna och barn. Han menar att det digitala information- och kommunikationssamhället utvecklat en ny form av kognitivt beteende kallat *hyper attention* som bidrar till att individen snabbare kan skifta fokus och ta sig an nya uppgifter i rasande fart samtidigt som förmågan att variera mellan flera olika informationskanaler.

Olsson menar att ungdomar därmed inte längre är lika toleranta mot tristess och sysslolöshet som de kanske varit förut. I motsats till *hyper attention* står enligt Olsson (2015) *deep attention*, ett kognitivt beteende som tidigare förknippats väldigt starkt med just läsning av böcker och tidnings- och texter och som innebär att individens benägenhet att koncentrera sig på en ensam uppgift är hög - precis som det betyder att den läsande personen endast koncentrerar sig på en informationskanal. Därtill menar Olin-Scheller (2007) att den läsning som datorspel medför innebär att läsaren måste vara mer aktiv än vid läsning av traditionell litteratur. Datorspelade förutsätter aktiva val och kräver läsarens delaktighet i mer intensiva former på samma gång som en mer teknisk förmåga behövs. Olin-Scheller (2007) lyfter likheterna med en äventyrsroman med tanke på att spelaren utforskar en fiktiv miljö i rollen av den karaktär som spelet utgår i från och det finns vissa hinder att övervinna, precis som huvudkaraktären i en bok ofta ställs inför problem och måste ta sig förbi hinder av olika slag. Hon menar att det är den enskilde spelarens val och förmåga att ta sig mellan spelets olika rum som kan betraktas vara berättelsestrukturen. Det handlar dock inte om att hitta egna vägar i texten, som fallet kanske snarare är i den traditionella läsningen av skönlitteratur. Där finns oftast inget rätt sätt att läsa på utan allt handlar om hur läsaren väljer att tolka texten. Ofta upplever spelaren, enligt Olin-Scheller (2007), ändå att de har inflytande över berättelsen när de spelar datorspel. Skönlitteratur och datorspel separeras dock av en stor skillnad, som enligt Olin-Scheller (2007) består i att datorspelen kombinerar den tolkande användarfunktionen som romanen också erbjuder, med en utforskande användarfunktion.

Olssons (2015) forskning tar upp hur den mediala konsumtionen hos ungdomar i USA har ökat så pass mycket att den täcker en tredjedel av dygnet och att litteratur kommer sist bland de medier ungdomar har att välja på. Mediekonsumtionen hos ungdomar i Sverige förutspås utvecklas i

samma riktning. Olsson (2015) drar slutsatsen att det finns en risk med den ökade konsumtionen av medier och att de kognitiva förmågorna kommer att förändras för att inte komplettera varandra som de gjort förut utan snarare befinna sig i ständig konflikt med varandra.

Olsson (2015) menar att den dramatiskt minskade tiden för läsning av längre texter, så som skönlitteratur, bidrar till en minskad förmåga till djupläsning. Ingemansson (2016) påtalar också, i likhet med Olsson (2015), hur viktig förmågan att djupläsa är. Olsson (2015) talar om en kunskapskonflikt som står för dörren genom att människans användning av medier, som är beroende av teknologins utveckling, ställs emot den intellektuella utvecklingen som sker genom inläring och kunskapsbildning. Ingemansson (2016) lyfter, som tidigare nämnt, hur djupläsning som bidrar till ökad förståelse för det lästa och dessutom genererar kunskap i en mängd olika avseenden. Hon talar om hur viktigt det är med textsamtal för att ungdomar faktiskt ska ta sig tid att reflektera över det de har läst och lyfter att svenskämnet i skolan ofta begränsar lästiden. Det förekommer inte heller textsamtal i tillräckligt stor utsträckning.

Goldberg (2017) menar att skolans viktigaste uppgift är att få barn och unga att faktiskt tycka om läsning och på så vis lyckas forma individer som kan dra egna slutsatser, någonting som hon menar kommer ur läsningen. Därtill lyfter hon vikten av att unga utvecklar en förmåga att fortsätta kämpa även om det uppstår svårigheter i strävan att nå ett mål. Enligt Skolverket (2014) är det av stor vikt att lärare synliggör marginaliserade perspektiv och belyser maktrelationer utifrån klass, genus och etnicitet i syfte att medvetandegöra ungdomar om vad som påverkar hur vår syn på omvärlden ser ut och vad som avgör våra levnadsförhållanden. Skolverket belyser därmed, i enlighet med Goldberg (2017), vikten av att skapa medvetna textbrukare.

Som summering kan det sägas att avsnittet lyfter att läroplanen i Svenska (LGR11) påtalar vikten av att erbjuda olika sorters texter, den förespråkar ett vidgat textbegrepp dit både traditionella och digitala texter räknas. Skolan har också ett viktigt uppdrag som är tudelat på så vis att skolan både ska uppmuntra till läsning och skapa en positiv inställning gentemot läsning av traditionella texter på samma gång som den ska vidga ungdomars perspektiv och erbjuda en stor variation av texter, dit de digitala texterna räknas. Dessutom nämns textsamtalet som väsentligt för att utveckla de olika förmågor som den traditionella och digitala läsningen ska bidra till. Det är dessutom svårt att avgöra om någon av förmågorna och därmed de olika typerna av läsning är av större vikt än den andra.

2.4 Identitetsskapande och självspgling i litteraturen

Nilsson (2008) menar att relationen mellan litteratur, självförverkligande och självspgling kan beskrivas vara mycket intim eftersom läsande ofta sker för livet - människor läser för att förverkliga sig själva. Individer påverkas, enligt Nilsson (2008), av läsning i olika utsträckning men gemensamt för människan är att hon har självförverkligande som ett av de stora målen i sitt liv. Det är en aktivitet som framkallar en reaktion hos den individ som läser och man kan säga att det innebär ett slags beroendeframkallande begär när vi upplever nöje, fascination, uppskattning eller lust i samband med läsningen, något som även bekräftas av Chambers (2011). Den som har läst vill uppnå det positiva läsningen gav igen, antingen genom att läsa om boken, hitta en liknande bok eller genom att läsa en annan bok av samma författare. Dessutom innebär en positiv läsoplevelse ett behov av kommunikation.

Chambers (2011) menar att en läsoplevelse i positiv bemärkelse ofta innebär ett driv efter att få respons på den egna läsoplevelsen, något som ofta innebär att vi vill att andra också ska uppleva samma sak. Vi vill reflektera det lästa och prova våra tankar i socialt samspel.

I likhet med hur Skolverket och läroplanen i svenska (LGR11) uttrycker det menar Chambers (2011) att läsning, som ju förutsätter ett språk, ger oss ett redskap för att tänka på så vis att det skänker oss ett bildspråk. Nilsson (2008) menar att människor vill kunna ställa frågor till texter och att människor vänder sig till texter för att söka bilder och förebilder, så att en slags självspgling av det egna livet kan äga rum. Hon lyfter i sin forskning en positiv uppfattning om den mänskliga förmågan till empati och medkänsla, och menar att dessa två förmågor dessutom ingår i innebilden av demokrati.

Nilsson (2008) hävdar att litteratur och identitetsskapande hör nära samman på så vis att litteraturen gestaltar ett eller flera sätt att se på livet, hon uttrycker det som att läsning av litteratur bidrar till att möjliggöra en dialog mellan text och läsare. Genom läsningen lär vi oss att uppfatta, känna och tänka. Vi blir tusentals personer men är ändå oss själva, på samma gång. Chambers (2011) menar dock att inte alla är tänkande läsare per automatik utan hävdar att många, framför allt barn och ungdomar, ofta behöver hjälp från vuxna som redan vet hur man läser tänkande, att nå stadiet där de också kan bli tänkande läsare.

Olin-Scheller (2007) menar att elevernas litterära erfarenheter och repertoar är av stor vikt när det gäller hur deras uppfattning av de texter de möter inom svenskämnet kommer att te sig. Vad de läser på fritiden påverkar hur ungdomarna lär sig i klassrummet och Olin-Scheller (2007) understryker vikten av att lärare är medvetna om den litterära repertoar som präglar ungdomarnas vardag.

Att ha god insikt i de formspråk, den stil och berättarstruktur de texter eleverna möter på sin fritid har är av stor vikt eftersom undervisande lärare då besitter större möjligheter att anpassa svenskämnet och den litteratur som präglar undervisningen efter den förförståelse eleverna bär med sig. Det är också en fördel om man som lärare är förberedd på de förväntningar ungdomarna förmodligen har på litteraturen i skolan, eftersom de baseras på den redan befintliga litteraturrepertoaren. Vidare hävdar Olin-Scheller (2007) att de läsvärldar eleverna befinner sig i på fritiden har stor betydelse för elevernas identitetsskapande liksom att få prata om dem i ett socialt samspel.

När människor lär sig att läsa och tänka i samspel finns det möjlighet för dem att gå ifrån den statiska världsbild som tidigare begränsat dem och frigöra sig från den för att istället, som Chambers (2011) uttrycker det, upptäcka att läsandet kan ge många spännande kontinenter eller kanske till och med en helt ny värld i litteraturens universum. Litteratur har använts för att bilda och uppmuntra till självspjuling i många sammanhang, bland annat lyfter The Guardian (2017) i en artikel hur en grupp ungdomar i USA efter att ha vandaliserat en skola dömts att läsa böcker och se filmer för att uppmuntra en större empatisk förmåga vad gäller könstillhörighet, ras, religion och mota bort trångsynthet. Där ses möjligtvis filmen som lika betydelsefull i syfte att bidra till ungas reflektion och självspjuling som boken? De måste dessutom reflektera över budskapet i böckerna. Enligt The Guardian (2017) är det inte första gången ungdomar som begått brott av en mildare grad tilldelats litteraturläsning som straff – de lyfter åtminstone ytterligare ett fall där ett brott straffats med läsning av böcker med ett feministiskt budskap i syfte att bilda och uppmuntra till reflektion. Det kanske kan ge en bild av hur viktig litteratur skulle kunna vara för identitetsskapande hos unga människor?

Hjorth (2015) menar att läsning innebär ett medel för att ta itu med världen, både den värld som finns inom texten men också den värld som finns utanför, den som vi kallar verklighet och som vi lever och verkar i. Hon understryker det anmärkningsvärda i hur ord som kombinerats på olika vis kan forma och möjliggöra nya världar och därmed också innebära makt på så vis att den i vissa sammanhang, som exempelvis i vissa diktaturer, anses vara farlig eller suspekt.

De världar och platser som litteratur erbjuder läsaren innebär också, enligt Hjorth (2015), en plats för etiska processer inom individen och uppmuntrar till reflektion. Även filmtittande skulle kunna ses som ett sätt att utforska verkligheten på men Olin-Scheller (2007) lyfter i kontrast till det hur ungdomar ser på filmtittande mer som någonting man gör för det sociala samspelets skull snarare än för att ta del av en läsvärld eller textupplevelse. Olin-Schellers (2007) forskning framhäver dock hur ungdomar inte alltid undviker filmer som inte riktigt hör hemma i deras ordinarie litteraturrepertoar utan påpekar att de gärna utmanar sig själv att läsa sådant som de inte riktigt

förstår när de stöter på det första gången genom att se en film flera gånger. Det skulle kunna indikera att även filmtittande bidrar till identitetsskapandeprocessen hos ungdomar.

Eftersom filmtittande ungdomar gör på samma sätt som de läsande ungdomar som tar plats i Olin-Schellers (2007) forskning, de läser om en text i syfte att skapa ytterligare förståelse eller se någonting ur ett annat perspektiv, skulle det kunna innebära att filmtittande kan utgöra en möjlighet att utveckla förmågan att analysera, se samband och utföra någon form av självspiegelning. Detta eftersom det tycks framkalla ett inre driv hos ungdomarna att vilja förstå det de tar del av, oavsett om det är en berättelse i tryckt form eller en berättelse som ses på film. Hjorth menar dock, i motsättning till de positiva aspekterna Olin-Scheller (2007) lyfter fram med filmtittande och läsning, att litteraturen som verktyg för reflektion inte alltid är riskfri eftersom läsningen skulle kunna bli instrumentell och därmed blir vissa aspekter som skulle gynnas av reflektion undanskymda. Inte bara spelfilm tas upp i Olin-Schellers (2007) forskning som en stor del av den litterära repertoar som ungdomar möter på sin fritid och som antas bidra till att forma deras identitet. Studien ägde rum för 10 år sedan då genren dokusåpor var populära och det kan ha en inverkan på att denna form av TV-program var representerad som en av de läsvärldar ungdomarna stötte på. Det huvudsakliga budskapet som möjligtvis går att utläsa ur Olin-Schellers (2007) forskning är att ungdomarna antingen såg dokusåpor som förebilder eller som motbilder men att hon understryker vikten av dokusåpans höga värde för hur ungdomar identifierar sig själva och hur de speglar sitt eget förhållningssätt till andra människor. Hon menar också att vikten av autenticitet framhävs av ungdomarna när det kommer till vilka texter de väljer att ta sig an - något som går att applicera både på film, tv-serier och fiktionstexter, enligt Olin-Scheller (2007).

För att sammanfatta avsnittet – Läsning av traditionell text och litteratur är ett viktigt redskap för identitetsarbete även om vissa aspekter av det vidgade textbegreppet som exempelvis filmtittande snarare sker i syfte att stärka sociala processer och gemenskap. Ungdomarna har också en tendens att läsa om texter de inte förstår första gången i syfte att vidga sina perspektiv eller fördjupa kunskaperna. De har också en benägenhet att se filmer utanför den ordinarie litteraturrepertoaren, något som inte kan appliceras på läsningen av skönlitteratur.

2.4 Identitetsskapande och självspiegelning på internet

Ungdomars aktivitet på internet och i sociala medier innebär enligt flera forskare en form av självspiegelning som en del av identitetsarbetet. Rettberg (2014) talar om olika former av självspiegelning som sker i digitala medier och delar in sättet denna sker på i tre skilda kategorier. Hon talar om

skriftlig självspgling (*written*), visuell självspgling (*visual*) och kvantitativ självspgling (*quantitative*).

När det kommer till digitala verktyg nämner Rettberg (2014) bloggen och de skriftliga statusuppdateringar som sker på olika typer av sociala medier som en slags nyversion eller ättling till dagboksgenren, dit också memoarer och självbiografier räknas, och kategoriserar dessa under kategorin *written*. Hon belyser också hur selfies har ersatt konstnärliga självporträtt och menar att de kan sorteras under kategorin *visual*. Därtill belyser hon hur appar som lagrar våra vanor, hjälper oss organisera aktiviteter, produktivitetsregister och aktivitetsapplikationer som spårar våra löprundor med hjälp av GPS och därmed tillåter oss att dela med oss av resultatet online kan ses som den nya tidens listor och loggböcker och därmed kan räknas till kategorin *quantitative*. Hon belyser att de tre olika kategorierna är nära sammanflätade eftersom de alla ger nya röster möjligheten att bli hörda.

Olin-Scheller (2007) valde bort att fokusera på sociala medier i sin forskning från 2007 eftersom hon ansåg elevernas användning av dessa främst som ett sätt att kommunicera. Hon fokuserade dessutom mer på fiktionstexten som väsentlig textvärld att undersöka. Synen på sociala medier tycks ha förändrats de senaste tio åren och möjligen kan det vara så att också identitetsbyggandet har förflyttats mer till just användningen av sociala medier.

Rettberg (2014) menar att människan alltid har haft en strävan efter att representera det egna jaget. Förut skedde det genom teckningar, skulpturer och målningar eller genom dagboksskrivande, scrapbooking och fotoalbum. Hon nämner också musik och berättelser som ett sätt att representera eller spegla det egna jaget och pekar på hur det varit en väsentlig del av identitetsskapandet genom tiderna. De gamla medierna eller verktygen har således ersatts med nya. Dessutom, menar Rettberg (2014), är det enklare att sprida sina självrepresentativa verk till en större publik idag genom användandet av internet, vilket hon framhåller som en självklar påverkan på identitetsskapandet. Alexandersson (2011) menar att ungdomars sociala samspel ökat väsentligt de senaste åren och att ungdomar i större utsträckning inte enbart befinner sig uppkopplade online utan också ihopkopplade med varandra i mer eller mindre komplicerade sociala nätverk. Genom att på egen hand forma dessa sociala nätverk formar de också sig själva. Fokus ligger på att vara sig själva och tydligt visa det - internet pekas, enligt Alexandersson (2011), ut som huvudarenan för denna självspgling och identitetsskapandeprocess. En arena på vilken ungdomar skapar sina olika jag.

Utöver att vara verksamma på sociala medier eller användningen av internet för att nyttja olika digitala verktyg kom Olin-Scheller (2007) i sin forskning fram till att datorspel i form av både onlinespel och singleplayer-spel upptar en stor del av ungdomars tid. Någonting som kanske skulle kunna räknas som ett socialt medium eftersom det möjliggör kommunikation mellan spelarna. När

hennes studie genomfördes lades dock fokus främst på datorspelen som fiktionstext, inte som socialt medium. Olin-Schellers (2007) forskning visar att spelen ändå frammanar en känsla av medskapande, i likhet med hur det fungerar på sociala medier, och att det förutsätts vara interaktiviteten samt möjligheten att välja karaktär som spelen för med sig som bidrar till detta. Spelen innebär en möjlighet att utforska en virtuell identitet som man dessutom måste hålla fast vid för att klara spelet. Med tanke på det och på det sociala samspelet onlinespelen skapar förutsättningar för, kanske man kan anta att spel utgör en stor del av identitetsarbetet, även om hennes forskning inte direkt lyfter det.

Dunkels (2009) belyser, i motsats till Rettberg (2014) och Alexandersson (2011), som i huvudsak lyfter fram hur sociala medier hjälper oss att spegla oss själva, att internet och sociala medier även bidrar till att förändra jaget och hävdar att gränserna för den egna identiteten tenderar att suddas ut. Det beror enligt Dunkels (2009) på att det skrivna ordet och den textbaserade kommunikation som användandet av digitala verktyg och sociala medier förutsätter, verkar bära på ett större förtroende än om kommunikationen skulle ske ansikte mot ansikte. Hon menar att när vi läser det skrivna ordet hör vi det med vår egen röst inuti huvudet, något som innebär att vi litar på det som kommunicerats i större utsträckning än om en främling sagt samma sak till oss i verkliga livet.

Internet och sociala medier används dock inte enbart till en slags självspiegelning utan innebär också en möjlighet till självdokumentation, något som framgår enligt Rettbergs forskning (2014). Användare av digitala verktyg och sociala medier fokuserar inte enbart på att presentera den egna identiteten och spegla det egna jaget så att andra kan ta del av den bilden, utan fokuserar också på hur ett slags förevigande av våra liv ska äga rum. Det blir enligt Rettberg (2014) allt viktigare att kunna gå tillbaka till stunder och ögonblick som har flytt, längre fram i livet. Alexandersson (2011) menar att nätanvändningen kompenserar för den minskade bokläsning och reparerar de eventuella skador denna skulle kunna innebära för ungdomars förmåga att skriva. Däremot menar han att de kulturella mönster som tidigare präglat vår skrivkultur just nu genomgår en radikal förändring.

Sammanfattningsvis blir det tydligt att en stor del av identitetsarbetet sker med hjälp av internet. Läsningen av digitala texter utgör ett betydande verktyg för både identitetsarbete och reflektion. Identitetsarbetet innebär en självspiegelning som med hjälp av de digitala texter som finns tillgängliga på internet är nära sammanflätade inom tre kategorier som hör nära ihop med traditionell litteratur men med fördelen att de ger nya röster möjligheten att bli hörda och få spridning på internet. Många av de traditionella medierna har ersatts av nya. Förut ansågs sociala medier främst som ett verktyg för kommunikation och det var fiktionstexten som värderades högst som identitetsverk-

tyg, oavsett om den var i traditionell eller digital form. Avsnittet visar att identitetsskapandet har förflyttats till användningen av sociala medier i större utsträckning.

3 Metod

I följande avsnitt kommer valet av metod och dess relevans för studien att presenteras. Avsnittet kommer även behandla urval och deltagande respondenter samt ett etiskt övervägande. Vidare kommer genomförandet belysas och både enkät- och intervjufrågorna kommer diskuteras.

3.1 Val av undersökningsmetod

Det finns en mängd olika vis att angripa ämnet och problemet som beskriv i denna studie på men för mig personligen är det med utgångspunkt i mötet med eleverna som studien har kommit till och det känns därmed särskilt viktigt att studien av den anledningen utgår från ungdomarnas syn på sitt identitetsskapande och de texter de väljer att ta till sig i och utanför skolan. För att synliggöra och belysa ungdomarnas syn på den egna identiteten och vad som formar den önskar jag komma åt deras tankar, känslor och personliga resonemang va gäller läsning och sociala mediers inverkan på just identitetsarbetet. Därtill känns det intressant att kartlägga en större mängd ungdomars vanor när det kommer till läsning i och utanför skolan för att få en översiktsbild av vilka texter ungdomar på högstadiet möter idag jämfört med för tio år sedan då Olin-Scheller (2007) genomförde sin studie på gymnasieungdomar och deras läsvärldar.

3.1.1 Kvalitativa intervjuer för att komma nära

Både intervjuer och observationer har övervägts som metod för studien men med tanke på den begränsade tid som finns till förfogande, och för att mycket av det som min frågeställning kretsar kring sker utanför skoltid, faller metodvalet på just kvalitativa intervjuer, något som enligt Trost (2010) innebär att formulera enkla, raka frågor som genererar komplexa svar och som bidrar till att synliggöra åsikter, mönster och skeenden. Min förhoppning har således varit att det skulle vara en undersökningsmetod som passar men tanke på att strävan ligger i att förstå hur ungdomar på högstadiet resonerar och jag drog slutsatsen att metoden skulle kunna möjliggöra ett urskiljande av deras handlingsmönster när det kommer till just läsning och identitetsarbete, ett metodval som även

styrks av Repstad (2007), vars åsikt är att ett kvalitativt perspektiv är att föredra när syftet är att undersöka ett visst skeende i en särskild miljö, som ju är fallet i studien.

Precis som Trost (2010) menar när han diskuterar fördelarna med en kvalitativ ansats, är mitt syfte att komma åt individens tankar, handlingar, resonemang och känslor. Kvale och Brinkman (2009) menar att detta angreppssätt faller inom det fenomenologiska perspektivet. Detta med tanke på att studiens intresse ligger i att förstå ett socialt fenomen (hur ungdomar arbetar med sin identitet i utifrån läsning och sociala medier) utifrån intervjupersonernas personliga åsikter och upplevelser.

För att få svar på de frågor som intervjun ställer utifrån intervjupersonernas personliga åsikter och upplevelser bör, enligt Trost (2010) intervjun vara både välplanerad och väl förberedd. Intervjuerna baseras därmed på en intervjuguide (Bilaga 1), något som både Trost (2010) och Repstad (2007) menar skapar en tydlig och gemensam ram för intervjuerna, vilket i sin tur innebär att resultatet som genererar information från olika ungdomar lättare kan jämföras. Både Trost (2010) och Repstad (2007) menar också att tonen i samtalet under intervjun är av stor vikt. Det är viktigt att inte låta för personlig och intresserad men också att man undviker ett så strikt förhållningssätt att man som intervjuare snarare uppfattas robotlik och helt ointresserad av individen som är föremål för intervjun. Detta hör nära samman med att intervjun är noga planerad och genomtänkt, menar Trost (2010).

Vidare understryker han att det är viktigt för mig i rollen som intervjuare att vara medveten om att mina personliga åsikter och känslor i ämnet inte ska bli synliga under själva genomförandet av intervjun. Kanske är det lätt att med kroppsspråk och ansiktsuttryck påverka ungdomarna i en viss riktning, särskilt med tanke på att jag har en lärare-elev-relation till dem, även om intervjupersonerna inte ingår i min undervisning. Detta diskuteras närmare längre fram.

3.1.2 Enkäter i syfte att kartlägga

Utöver intervjuer har standardiserade enkäter som bearbetas kvantitativt och sammanställs genom diagram använts som insamlingsmetod - detta i syfte att nå många respondenter under en kort tid. Repstad (2007) menar att olika metoder har en tendens att bredda underlaget för studien och att det ofta genererar en större säkerhet för de slutsatser som dras utifrån det resultat som framkommer. Det är dock av stor vikt att man beaktar risken för att studien blir alltför omfattande så att en slags forskningströtthet uppstår. Med utgångspunkt i det används enkäterna främst för att skapa översikt och kartlägga ungdomarnas vanor och handlingar vad gäller identitetsarbetet och de texter de möter i och utanför skolan. Enkätsvarens syfte är därmed att komplettera de kvalitativa intervjuerna.

3.3 Undersökningsgrupp

Undersökningsgruppen som utgör en del av materialet i den här studien består av två grupper, en större grupp som deltar i kartläggningen genom att besvara enkätfrågorna och en mindre grupp som deltar genom att besvara intervjufrågorna. När det kommer till intervjupersonerna går de i årskurs 8 i en högstadieskola i en mellanstor kommun. De som deltar i enkätundersökningen och kartläggningen av vanor kring läsning, sociala medier och identitetsarbete är i åldrarna 13-16 år och går på samma högstadieskola som intervjupersonerna. Skolan är en tvåparallellig högstadieskola med ungefär 150 elever.

3.4 Forskningsetiska överväganden

Inom den humanistiska utbildningsforskningen finns det enligt Kvalie (1997) ett antal etiska förhållningssätt som måste iakttas och åtföljas när en undersökning ska genomföras. Dessa anses ha uppmärksammats vid genomförandet av undersökningen på så vis att respondenterna både till den kvantitativa och kvalitativa undersökningen informerats om undersökningens syfte i enlighet med informationskravet. De har fått möjlighet att ge sitt skriftliga samtycke till att delta i studien enligt samtyckeskravet och alla medverkande respondenter har blivit försäkrade om att de är helt anonyma. De ungdomar som deltog i intervjuerna anmälde sig som frivilliga och försäkrades innan intervjuerna påbörjades om att deras namn inte kommer kunna utläsas någonstans i arbetet. Informationen stod både tydligt angiven i den digitala enkäten som skickades ut till de deltagande ungdomarna och meddelades muntligt vid genomförandet. Konfidentialiteten och att inga uppgifter som kan kopplas samman med de deltagande kommer kunna utläsas säkras alltså innan enkäter och intervjuer genomförs och informanterna kan när som helst välja att avbryta intervjun.

Enligt Kvale (1997) är en intervju en moralisk handling där det personliga samspelet spelar stor roll för både informanterna och den som utför intervjun. Vidare understryker han vikten av att forskning som inbegriper människor som deltagare tjänar både vetenskapliga och mänskliga intressen. I föreliggande studie kommer resultaten av intervjuerna användas för att belysa svenskundervisningen och de textvärldar som ingår i den, och förhoppningsvis möjliggöra en kritisk granskning av de texter ungdomarna möter i svenskämnet så att undervisningen i större utsträckning kan komma att möta ungdomarnas identitetsarbete och ge utrymme för självspjeling.

Intervjuerna ligger därmed inom ramen för de frågor som Kvale (1997) anser kan uppstå inom de olika forskningsstadierna och ämnar förbättra den mänskliga situationen inom det område som studien berör.

3.5 Genomförande

Inledningsvis genomfördes en litteraturstudie vars syfte var att skapa en överblick kring den forskning som redan gjorts på området. Litteraturstudien bidrog till att ge en tydlig bild av att det finns mycket forskning att ta till sig av på området läsning vilket därmed har inneburit en gedigen mängd material att sortera bland. Däremot tycktes ungdomars identitetsskapande på sociala medier i förhållande till skönlitteratur inte vara ett lika välutforskat område.

För att fördjupa förståelsen för hur ungdomar ser på sitt identitetsskapande utifrån litteratur, digitala- och sociala medier genomfördes en kvalitativ studie i form av intervjuer med ungdomar i åldern 13-16 år, både med tanke på att syftet med studien är att undersöka ungdomars subjektiva uppfattningar kring läsning och texter men också med det faktum att undersökningen belyser abstrakta begrepp, som identitet och identitetsskapande, i åtanke.. Eftersom syftet med studien är att försöka komma åt den enskilde individens tankar, handlingar, resonemang och känslor menar Trost (2010) att en kvalitativ ansats är att föredra. Det uppnås bäst om intervjun är både välplanerad och förberedd.

Först kontaktades rektorn på skolan där intervjuerna och enkätundersökningen skulle komma att äga rum. Utöver intervjuer användes standardiserade enkäter som insamlingsmetod i syfte att nå många respondenter under en kort tid för att kunna skapa överblick eller en form av kartläggning. Dessa bearbetades sedan kvantitativt. Enkätsvarens syfte är således att komplettera de kvalitativa intervjuerna. Enkäterna besvarades i direkt anslutning till att rektorn på skolan godkände att jag genomförde studien. Jag föreslog att enkäterna skulle besvaras på den gemensamma tid klasserna har med sin mentor varje måndag vilket godkändes av alla pedagoger. Tiden ligger i direkt anslutning till morgonmötet pedagogerna deltar vid vilket passade ypperligt med tanke på att jag har möjlighet att hjälpa till hos de pedagoger som behövde hjälp att distribuera enkäterna till eleverna.

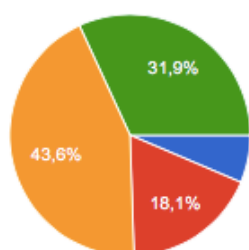
Enkäterna, som skapades via Google Formulär, skickades ut via internet vid samma tidpunkt till alla respondenter. Innan enkäterna genomfördes gick begreppet identitet igenom och förklarades, utifrån den teori som presenteras i litteraturgenomgången i denna studie. Respondenterna fick även möjlighet att ställa frågor om sådant som var oklart innan enkäterna besvarades och de fick

möjlighet att få vissa begrepp förklarade för sig, de kunde även ställa frågor både under tiden och efter enkäterna besvarades.

4. Resultat och analys

I följande avsnitt presenteras och analyseras undersökningens resultat som baseras på intervjuer gjorda med elever i årskurs 8 samt enkäter som besvarats av elever i årskurs 7-9. Analysen kommer presenteras med hjälp av citat från intervjuerna och en sammanställning av enkätsvaren med figurer som illustrerar elevernas svar, något som bidrar till att läsaren på egen hand kan tolka och dra slutsatser kring den analys som gjorts av mig.

Hur mycket tycker du om att läsa?

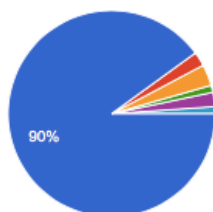

Väldigt mycket	6	6.4 %
Ganska mycket	17	18.1 %
Lite	41	43.6 %
Väldigt lite	30	31.9 %

4.1 Kartläggning genom enkätsvar

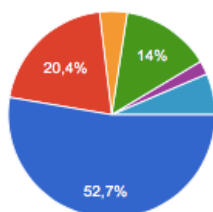
I kartläggningen av ungdomarnas erfarenheter och åsikter kring identitetsskapande, läsning och sociala medier deltog 94st elever fördelat mellan årskurs 7-9. Enkäterna besvarades vid ungefär sam-

Hur ofta läser du i digital form på din fritid? (Sociala medier, datorspel, bloggar, nättidningar?)

Varje dag	81	90 %
3-4 gånger i veckan	2	2.2 %
2-3 gånger i veckan	3	3.3 %
2-3 gånger i månaden	1	1.1 %
Sällan	2	2.2 %
Aldrig	1	1.1 %

Hur ofta läser du i digital form i skolan? (Sociala medier, digitala verktyg och läromedel, datorspel, bloggar, nättidningar och annat?)

Varje dag	49	52.7 %
2-3 gånger i veckan	19	20.4 %
2-3 gånger i månaden	4	4.3 %
Sällan	13	14 %
Aldrig	2	2.2 %
3-4 gånger i veckan	6	6.5 %

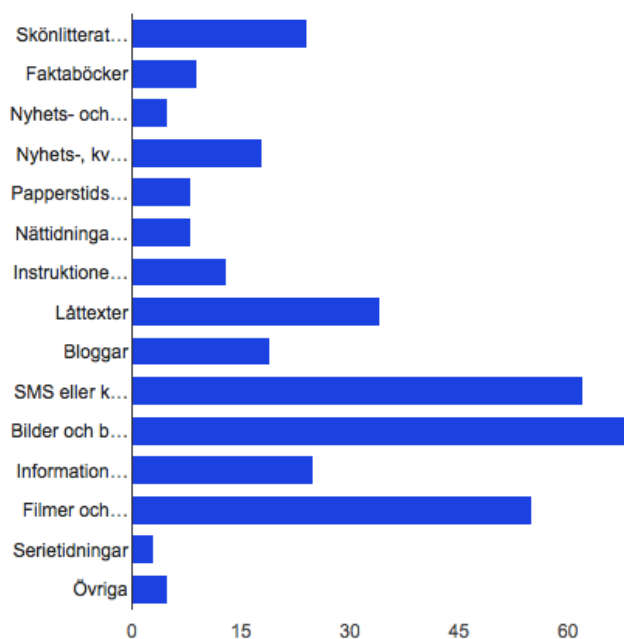
ma tidpunkt och sett till skolans totala elevantal är 94 svar en väldigt hög svarsfrekvens. De som inte deltog i enkätundersökningen var upptagna med annat på den inplanerade tiden.

Kartläggningen visar överlag en intressant trend bland ungdomarna som inte är till den traditionella läsningens fördel. Med tanke på att Goldberg (2017) menar att skolans stora uppdrag är att forma individer som uppskattar läsning för att på så vis gynna det dynamiska tänkandet och förmågan att se samband, analysera och dra slutsatser, är möjligtvis utmaningen, med utgångspunkt i elevernas svar nedan, tämligen stor. Endast 6,4% svarade nämligen att de tycker om att läsa väldigt mycket och 47,3% av ungdomarna svarar dessutom att de sällan läser skönlitteratur på fritiden. Endast 2,2% uppger att de läser skönlitteratur varje dag.

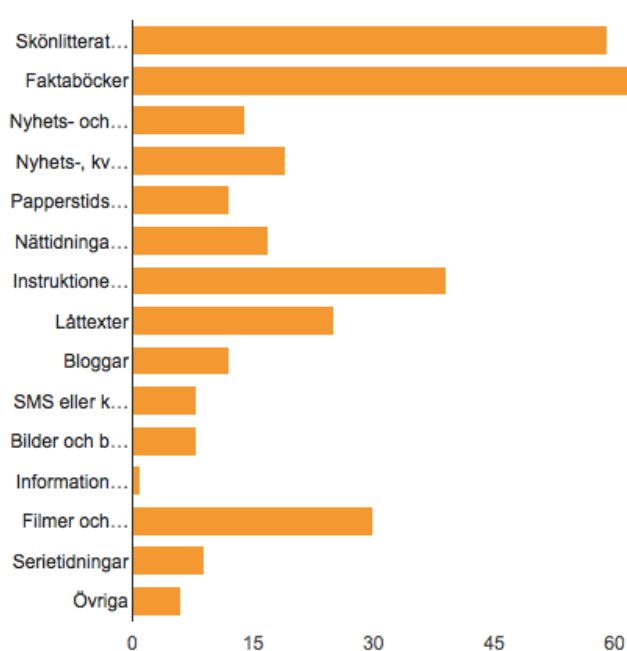
Om skolan ska sträva efter att vända trenden och få ungdomarna att få upp ögonen för den traditionella läsningen och träna sin förmåga till djupläsning är möjligtvis en komplex fråga, särskilt med tanke på att enkätsvaren visar att sociala medier utgör en stor del av de textvärldar eleverna väljer att möta på sin fritid, tillsammans med filmer och Tv-serier.

Resultatet stämmer väl överens med det som framkom i litteraturstudien och som påvisar att ungdomar i stor utsträckning ägnar sig främst åt läsning av korta texter snarare än längre texter av skönlitterär art. Inte ens tidningsartiklar, vare sig i pappersform eller online, förekommer i särskilt stor utsträckning bland ungdomarna och enkätresultaten indikerar därtill att ungdomar ägnar sig i stor utsträckning åt att läsa bilder i enlighet med det Bellander (2011) också kommit fram till.

Texter på fritiden:

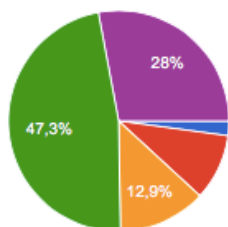

Texter i skolan:

Kanske kan resultaten tolkas som att ungdomar har en tendens att välja en väg när det kommer till läsning där minsta möjliga ansträngning krävs. Texter och bilder på sociala medier som exempelvis

Hur ofta läser du traditionell litteratur som skönlitteratur, faktaböcker eller tidningar på din fritid (inte läxor)?

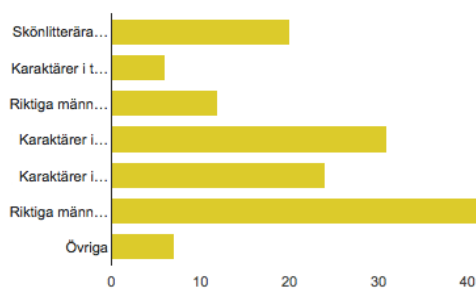

Varje dag	2	2.2 %
2-3 gånger i veckan	9	9.7 %
2-3 gånger i månaden	12	12.9 %
Sällan	44	47.3 %
Aldrig	26	28 %

Instagram och Snapchat utgör 72% av de textvärldar eleverna föredrar medan SMS eller motsvarande korta texter stod för 66% av det ungdomar läser på sin fritid. Filmer och TV-serier svarade för 58,5% medan skönlitteratur i olika genrer i sin tur endast utgjorde 25% av de texter eleverna väljer att läsa. Datorspel stod för ungefär samma andel som skönlitteraturen och utgjorde 26,6% av de texter ungdomarna läser på fritiden.

När det kommer till frågan om vilka textvärldar som erbjuds i skolan står däremot skönlitteraturen i klar majoritet tillsammans med faktatexter och instruktioner. Enligt undersökningen läser 72,1% av

Vilka av följande texter anser du hjälper dig bäst när det kommer till att förstå dig själv och forma din egen identitet (den du är)?

Skönlitterära böcker med en intressant huvudkaraktär	20	22.7 %
Karaktärer i tecknade serier	6	6.8 %
Riktiga människor i tidningar eller på Radio/TV	12	13.6 %
Karaktärer i TV-serier eller filmer	31	35.2 %
Karaktärer i dator- och/eller tv-spel	24	27.3 %
Riktiga människor på sociala medier som Instagram, snapchat, bloggar eller liknande	47	53.4 %
Övriga	7	8 %

ungdomarna faktaböcker i skolan, tätt följt av skönlitteratur med 68,6%. Sociala medier, SMS och korta texter utgör inte alls ungdomarnas textvärldar i skolan och de förekommer inte i samma utsträckning som de gör på fritiden - endast 9,3% uppger att de tar del av sociala medier i undervis-

ningen. Det framgår inte av resultatet om eleverna syftar på användandet av sociala medier i utbildningssyfte eller om det handlar om olovliga besök.

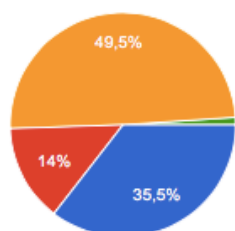
Frågan är kanske hur skolan ska ställa sig till att det som faktiskt tilltalar ungdomarna inte utgör någon stor del av det material undervisningen i svenska baseras på.

Skillnaden mellan digital läsning hemma och i skolan är enligt enkätsvaren fortfarande stor men det förekommer ändå i skolan i relativt stor utsträckning. Kanske har en till en-satsningen som innebär att varje elev i årskurs 7-9 ska ha tillgång till en egen dator någon form av påverkan på resultatet? Går det ens att undvika att läsa i digital form i dagens skola?

Det kanske mest intressanta i kartläggningen handlar om identitetsarbetet. På frågan vad som bidrar till att forma ungdomars identitet, svarar majoriteten att det är riktiga människor (53,4%) som är av störst vikt för det egna identitetsarbetet.

Att de synliggörs genom sociala medier kanske har en stor och avgörande del i att resultatet ser ut som det gör men det är intressant att fundera över hur resultatet hade sett ut om frågan varit ställd annorlunda - om sociala medier uteslutits och enbart utgjorts av autentiska människor, hade resultatet sett likadant ut eller är det de sociala medierna som möjliggör den delen av identitetsarbetet

Svenskämnet ska, genom att ge dig möjligheter att samtala, läsa och skriva, bidra till att du kan utveckla din identitet. Anser du att undervisningen i svenska är en viktig del av ditt identitetsskapande?

Ja	33	35.5 %
Nej	13	14 %
Jag vet inte	46	49.5 %
Övriga	1	1.1 %

som utgår från andra människor?

I motsats till detta står alternativet riktiga människor på TV och i Radio, som endast utgjorde 13,6% av ungdomarnas svar. Den motsättningen förstärker möjligtvis de sociala mediernas roll för ungas förmåga att forma sin självbild.

Karaktärer i datorspel och TV-serier eller filmer utgör därtill en stor del av ungdomars identitetsverktyg - något som känns intressant med tanke på att det inte alls har med verkliga människor eller individer att göra. I Tv-serier och filmer handlar det om människor som spelar olika roller och i datorspel är varje mänsklig gestalt endast ett resultat av programmering och pixlar på en skärm. Ändå anser 27,3% av ungdomarna att de formar sin identitet med hjälp av datorspelskaraktärer. Handlar det då om karaktären i sig eller snarare om epitetet som återfinns i att vara en gamer?

När det gäller frågan hur viktigt ungdomarna anser svenskämnet för deras identitetsskapande svarar majoriteten, 49,5%, att de inte vet medan 35,5% anser att svenskämnet ändå utgör en viktig del av att forma vilka de är, vilket jag anser är intressant med tanke på att de uppger riktiga människor på sociala medier som största verktyg i strävan efter att forma sin självbild.

Det blir tydligt att skolämnet svenska bidrar med någonting som berör ungdomarna och deras inre. Det skulle också kunna vara så att de anser att skolan och fritiden kompletterar varandra. 28% av ungdomarna menar att sådant de läser om, pratar om och resonerar kring i skolan varken gör från eller till för den egna självbilden, siffror som inte riktigt ger någon klar eller särskilt tydlig bild över hur de ser på svenskämnet som en del av identitetsskapandeprocessen, särskilt med tanke på att 20% av eleverna svarar att sådant de läser, pratar om och resonerar kring på sociala medier har betydande inflytande på det egna identitetsarbetet.

Sammanfattningsvis visar kartläggningen att ungdomarnas läsning sker i digital form framför traditionell form när de själva får välja. Resultatet i studien skiljer sig från resultatet i studien som genomföres av Olin-Schellers (2007) år 2007 där gymnasieungdomar deltog och som visade att ungdomarnas läsvärldar sträckte sig från klassiker till TV-serier. I föreliggande studie har resultatet inte lika brett omfång, ungdomarnas läsning förefaller inte inkludera skönlitterära klassiker - de traditionella texter som finns representerade är i stället till störst del lätttexter. Istället dominerar TV-serier och andra visuella texter som datorspel, videor och bilder i sociala medier ungdomarnas textvärldar. Vidare visar resultatet att skolan inte heller möter de texter ungdomarna väljer och precis som i Olin-Schellers studie råder det därmed en klyfta mellan den litteraturrepertoar som erbjuds i skolan och den som förekommer på ungdomarnas fritid. När det gäller identitetsarbetet hos ungdomarna visar resultatet att det är riktiga människor i sociala medier som utgör det huvudsakliga verktyget, tätt följt av karaktärer filmer, Tv-serier och datorspel.

4.2 En djupare förståelse genom elevintervjuer

I likhet med kartläggningen visar majoriteten av intervjuerna som gjordes med elever av båda könen i årskurs 8, att läsningen av traditionella texter, som skönlitteratur och faktaböcker, får stå tillbaka till förmån för sociala medier, film och digitala texter så som spel. När det gäller hur svenskundervisningen ger utrymme för igenkänning genom de texter som erbjuds spretar svaren något och ungdomarna har svårt att fördjupa det de uttrycker. Intervjusvaren presenteras inom ramen för de fyra ämnen som frågorna kretsade kring och redovisas i ordningsföljd.

4.2.1 Textvärldar

De svar som framkommer ur intervjuerna belyser det egna intresset som avgörande för valet av texter. Ilse uttrycker det så här:

”Asså, det är mycket så på sociala medier, till exempel bloggar och Facebook och Instagram och sånt men sen så läser jag kanske vissa tidningar som asså frihetstidningar eller så, sen så är det lite böcker och så, inte mycket men litegrann. Till exempel skvallertidningar. Tidningar online, till exempel, jag vet inte men, nyhetstidningar. Jag läser vissa lite såna här citat och sånt. Om man scollar ner så kan man typ fastna och sen fortsätter man läsa. Det känns bra på nåt sätt att läsa dom. Ja, men det skulle kunna va sant eller så.”

När Ilse säger frihetstidningar tolkar jag det som att hon syftar på tidningar som man läser på fritiden, som livsstils- och modemagasin. Frågan berörde vilka texter ungdomarna väljer att läsa och att Ilse nämner sociala medier och bloggar först tyder på att det är av störst vikt för henne. Böckerna nämns liksom i förbifarten. Att hon nämner citat är intressant och jag antar att hon syftar på så kallade lifequotes som berör olika ämnen och som delas frekvent i sociala medier. På något vis verkar det vara av stor vikt för Ilse att hon blir berörd och kan knyta an till det hon läser. På samma sätt som Ilse i första hand tänker på sociala medier som de texter hon läser nämner Ville digitala texter:

”Alltså, texter.. på liksom internet eller så? Alltså jag läser inte mycket böcker och sånt när jag inte är i skolan, ingenting. Kanske om det har hänt nånting, går in på typ Aftonbladet och kollar. Jag spelar COD. Det är liksom roande när man inte har nåt att göra så spelar man lite bara. Jag gillar typ actionserier, det är spännande, det är liksom.. du slipper tänka på allt annat och bara kollar.”

Charlie talar precis som Ilse och Ville om vikten av det egna intresset för att bli fångad av det man läser. Han påtalar även en förändring i sina läsvanor som förefaller särskilt intressant och beskriver hur han som tonåring läser mycket mindre skönlitteratur i jämförelse med när han var yngre. Han beskriver det som följer:

”Jag läser mycket fotbollstexter, tidningar och så. Allting som handlar om sport och spel som jag brukar spela och sånt. Jag läser inte så mkt böcker, innan gjorde jag det, skitmycket böcker, när jag var mindre. Det är mer sport och sånt nu, som jag kollar på TV och sociala medier, små klipp och sånt. Jag tappade... jag gillade läsa när jag var mindre. Jag har liksom bara tappat känslan nu, jag är inte lika intresserad nu mer. Om jag hittar en verkligt intressant bok, då läser jag den. Men om det handlar om sport och så, så kanske jag läser den. Jag har haft sport runt mig hela mitt liv.”

Han nämner också att han tittar mycket på TV-serier och förtydligar vikten av egenintresse medan han understryker att han väljer sådant som förstärker det han tycker om:

”Alltså, jag brukar... såna sporthemsidor och sånt...så brukar jag läsa och sånt där. Olika artiklar som jag får intresse av. Man kan inte bara ge en vanlig bok och säg du ska läsa den och sen är man intresserad av den. Jag kollar på en serie nu, det är amerikanskt fotbollslag. De ska ta sig vidare och bli proffs och sånt. Och... vad heter det.. Team Wulf också. Det är också någonting, jag har alltid gillat djur och sånt. Det handlar om en kille som blir biten av en varg, han blir typ en varulv och så.”

Simon nämner faktaböcker och serietidningar i första hand när han beskriver vad han läser för texter. Han påtalar dock att när det kommer till faktaböcker läser han mest dem om han har tråkigt och för att de råkar ligga på hans rum som en rest från när han var liten och var väldigt intresserad av dinosaurier. Han nämner också humortidningar och återigen blir vikten av att läsningen ska vara lustfylld påtaglig. Även Ilse understryker underhållningsvärdet i texten som särskilt viktig och nämner att hon tittar mycket på TV-serier och filmer:

”Jag kollar på TV och så. Olika TV-serier och filmer och så. Jag gillar allt utom svartvitt. Jag gillar Fantasy. Det tycker jag är väldigt spännande. Alltså, överkliga saker som vampyrer och varulvar och sånt. Det skulle vara häftigt om det funnits på riktigt, så man kan liksom leva sig in i det. Alltså, övernaturligt. Deckare och dokusåpor också. För det är spännande, det blir liksom...om ett mysterium löses kommer det ett annat och så måste man kolla vidare. Ibland är det sånt som går på TV, bara. Som Ex on the Beach och Paradise Hotel. Det är ju reality, människor som kommer dit utan att de känner varandra innan, lite drama och så. Det är väl för att man lever sig in i det, det är väl underhållande att titta på dramat och sånt.”

Charlie nämner även TV-spelandet som text och menar att man blir fångad av det, dels för att det är roligt och underhållande men också för att det gör någonting med en, det berör. Han beskriver det så här:

”Jag spelar mest PS4. NBA, det är ett basketspel, NFL, amerikansk fotboll, FIFA, ett fotbollsspel och Call of Duty och Black Ops 3. Krigsspel och skjuta och sånt. Det är bara någonting som fångar mig, som jag tycker är häftigt med dem. Typ när man dunkar på basket, det känns bra, om man gör det själv. Eller om man gör en touchdown i NFL, det är kul.”

Zoë är den enda av intervjupersonerna som gärna läser skönlitteratur och som tänker på just böcker som text i första hand:

”Jag brukar läsa böcker, jag tycker det är kul, sen film också. Jag brukar läsa, vad heter det, skräckböcker och romantiska böcker. Jag tycker det är kul. Men sen, faktaböcker, de gillar jag inte. De är tråkiga, tycker jag. Jag väljer dom för att det händer mycket, man vill liksom läsa vidare”

Min tolkning är att hon menar att hon väljer just böcker för att det är actionspackat och triggas en lust att få veta vad som händer. I motsats till Ilse, Charlie, Ville och Simon är Zoë inte inne på so-

ciala medier i samma utsträckning. Sammanfattningsvis visar intervjuerna att det egna intresset hos ungdomarna styr valet av texter, de har också en tendens att hela tiden välja samma eller liknande innehåll i de texter de väljer att ta del av. Dessutom visar ungdomarnas resonemang att valet av texter är helt och hållet luststyrt.

4.2.2 Sociala medier och självspgling

Oavsett om ungdomarna använder sig av sociala medier i stor utsträckning eller inte, nämner alla att de använder sig av sociala medier i huvudsak för att iaktta vad vännerna gör och till viss del för att synas själv. Jag tolkar det som att det är viktigare vad vänner lägger ut än vad de själva visar upp, även om de ofta tänker efter innan de publicerar en bild och det estetiska i ungdomarnas flöden tycks spela stor roll. Alla nämner Facebook, Instagram och Snapchat som främsta medier för sociala relationer även om någon enstaka nämner onlinespel och att den interaktionen är likvärdig den som sker på exempelvis Facebook. Något som framkommer särskilt tydligt under intervjuerna som gjordes med tjejerna är att kändisar har stor betydelse för dem. Både Zoë och Ilse beskriver att mycket av den tid de lägger på sociala medier kretsar kring att ta del av vad som sker i kändisars liv. Zoë förklarar det så här:

”Jag kollar på vad folk lägger ut och lägger ut saker själv, kompisar och mest kändisar. Man vill ju se vad de gör och så. Typ Måns Zelmerlov och alla från familjen Kardashian. Ja, vad följer jag mer? Massa skådespelare och sånt. Man vill ju se vad de gör och så, hur de lever. De lägger väl inte ut allt men man vill se det mesta. Om jag gör något roligt brukar jag lägga ut det, men jag brukar inte göra det så ofta. Om jag ska på semester... då brukar jag göra det”

Ilse menar att det i stort sett handlar om viljan att se på fina bilder och att det sociala samspelet har en avgörande betydelse. Precis som för Zoë tolkar jag det som att det handlar om att försköna och välja ut vad som publiceras och Ilse poängterar vikten av att bli bekräftad av andra:

”Jag kollar på sociala medier för fina bilder, det är mycket för det sociala. Jag följer vänner och kändisar. Det är bara artister och skådespelare. Jag har ett intresse i musik och teater och sånt. Kanske ser upp till de kändisarna och får veta hur de har det. Kanske får se hur man blir en lyckad skådespelare eller sångare, se hur det kan gå då. Ibland lägger jag upp egna bilder fast det är inte ofta. Om jag tar en bild på en fin solnedgång vill jag kanske lägga upp det för att folk ska få ta del av min vardag. Det är viktigt med likes, det måste jag faktiskt erkänna, för då känner man sig uppskattad eller hur ska jag säga - man känner sig bekräftad. Bilden ska höra till med vad man har lagt upp innan. Ett feed liksom. Det säger vad jag gör och hur jag gillar att göra saker.”

Både Ilse och Zoë beskriver att de bara publicerar något själva om det är roligt eller vackert. Det är något som går igen i majoriteten av intervjuerna då de flesta av ungdomarna nämner att de ofta pub-

licerar bilder när de är på semester eller inte befinner sig i en typisk vardaglig situation. Jag tolkar det som en vilja att försköna och visa upp ”rätt sida” för andra, kanske för att efterlikna den vardag som projiceras i kändisarnas flöden? Ville belyser också vikten av att följa kändisar och bidrar möjligtvis till min tolkning att det handlar om att försöka efterlikna det som publiceras av kändisarna. Han säger:

”Jag är på sociala medier varje dag. Varje gång jag har typ tillfälle så går jag in där, Det är olika för jag har typ både Facebook, Instagram och Snapchat. Snapchat skickar jag till kompisar, FB och Insta kollar jag va andra lagt ut, jag lägger inte ut mycket själv. Jag följer kompisar och sidor som lägger ut roliga videos, faktagrejer och nyheter. Kändisar med. Man kanske följer kändisar och ser vad som händer, vad de gör och blir inspirerad om de gör nåt roligt kanske man själv vill testa på det. Nyheter...för att ha koll på va andra snackar om. Se vad kompisar gör eller om de har gjort nånting. Det är ju liksom, man kanske... om man gör nåt roligt med kompisar så kanske jag lägger ut någonting då. Det är typ en händelse som man vill spara, som man tyckte va rolig och vill spara. Det finns ju olika, beroende på vilken person man är, man lägger ut olika. De flesta tjejer lägger ut mer bilder på sig själv än vad killarna gör”

Charlie nämner också de sociala mediernas förmåga att inspirera som viktig och kanske är det just det som bidrar till att majoriteten av ungdomarna först kom att tänka på just digitala texter och sociala medier när jag ställde frågan om vad de läser. I likhet med Ville beskriver Charlie viljan att spara någonting, som ett minne, som främsta anledning till varför de publicerar egna bilder och texter på sociala medier. Han uttrycker det så här:

”När man hittar saker och så... på Insta eller Fb kan man gå in på explore och då kan man hitta massor med sportvideor och det är därför jag är där. Jag följer mina kompisar och olika highlights, typ baskethighlights och fotbollshighlights och typ skor, Nike och Adidas. Hur man hittar de skorna man vill ha och sånt. Jag brukar inte lägga upp så ofta. Jag lägger upp om jag gör någonting... till exempel om jag är på Öland. Då lade jag upp nåt, en bild på en tiger eller nåt. Eller när jag var i Spanien, en bild på havet eller så. Fint liksom. Asså, inte varje dag bara när nåt stort händer. För det är fint. Alltså, jag lägger inte upp för andra ska bli avundsjuka men jag vill spara det eller så, för att ha det.”

Simon nämner spel och likställer det med ett socialt medium. Han förklarar att spelandet är hans värld eftersom det är där han träffar och kommunicerar med sina vänner. Jag tolkar det han beskriver som att han är ganska ensam i skolan och att spelen blir en slags tillflyktsort:

”Jag spelar data och tvspel. Jag är mycket för historiska spel. Men jag kan också spela nåt som inte är baserat på nånting, på internet. Jag gillar mest strategispel, som får hjärnan tänka på hur ska jag göra härnäst. Hur ska jag gå dit och dit.. Jag spelar spel som är baserat på historia, det heter Call of War. Det spelar jag dagligen, det är ett onlinespel. Man spelar på en karta, man spelar mot andra personer i ett andra-världskriget-scenario.. Det är.. asså, det är nog mest att jag får spela strategispel samtidigt som jag pratar med en kompis, jag har nästan alla vänner där. De flesta vänner jag har är på det spelet. Är spelet online och man kan skriva på det så anser jag att det är ett socialt medium för man kan göra sta-

tusuppdateringar på det spelet. Till exempel Call of Duty är inte ett socialt medie för man bara skjuter, man kan va online men inte skriva på det. Det är stora skillnader på spelen.”

Han förklarar ytterligare varför han ser på spelet som ett socialt medium och förtydligar att ett socialt medium innebär att man spelar någon form av roll och jag tolkar det som att det är just det som är hans uppfattning av vad som egentligen sker på sociala medier - att alla spelar en roll, ingen är sig själv. Han beskriver det så här:

”Jag är en stor rollspelare på spelet. Jag gillar rollspel som en ledare och ha ett land. Jag kollar om någon av mina kompisar vill köra nåt. Man kan ta många olika roller, en personhatt eller i nyheter. Det är anledningen varför jag kallar det ett socialt medie. Man kan va en karaktär eller ett land och det är skillnad.”

Konklusionen när det gäller sociala medier är, utifrån ungdomarnas svar, att den sociala interaktionen har en stor betydelse för dem, den är en viktig del av den självspjuling som sker med de sociala mediernas hjälp. Vidare visar intervjuerna att ungdomarna är måna om vad de publicerar på sociala medier, de konstruerar sitt jag genom ett noggrant övervägande av vad de visar - det är viktigt att innehållet i de sociala medierna är estetiskt tilltalande och känns enhetligt. Intervjusvaren visar att syftet med användningen av sociala medier både är socialt och självuppfyllande. Ungdomarna styrs av idealbilder som utgörs av kändisar och deras liv - de följer alla olika typer av förebilder, kändisar eller sportstjärnor, i sociala medier, något som kan innebära ett reflexivt identitetsarbete som sker mot en form av idealbild.

4.2.3 Identitetsarbete och identitetsbegreppet

Intervjupersonerna har en samlad bild av identitetsbegreppet och beskriver det på ett likartat vis. Alla nämner att det handlar om vem man är men många av dem är noga med att påpeka hur de är, de nämner någon egenskap som kanske talar om hur de vill uppfattas av andra och jag tolkar det som om de tycker att just den egenskapen är någonting positivt och att det är en egenskap de vill förknippas med. De tycks också se på identitet som någonting föränderligt och som kan te sig olika i olika situationer eller tillsammans med olika människor. Ilse svarar tvärsäkert:

”Identitet är hur jag är och hur jag känner mig som person, vilken jag är. Alla uppfattar en olika, man kan inte hålla koll på allihopa, vänner och så. Jag är ganska glad och sprallig och alltså, snäll och omtänksam. Jag hjälper någon.”

På samma självsäkra sätt svarar Ville:

”Identitet är vilken man själv är och vad man själv gör”

Zoë ger ett trevande svar och tycks inte alls lika säker som Ilse och Ville. Hon tvekar när hon ska beskriva vad identitet är och följer hastigt upp med en förklaring som innebär att det möjligtvis går att dra slutsatsen att hon syftar på att identitet handlar om någonting en person gör.

”Identitet är väl när man känner sig själv, eller? Filmer och sånt, ibland tycker jag att om jag gör saker tycker jag det är pinsamt men sen om jag ser på filmer så är det ju inte bara jag som gör det och då är det inte lika pinsamt”

Charlie ger en längre utläggning kring begreppet identitet och resonerar om både det yttre och det inre som avgörande för en människas identitet. Även han beskriver egenskaper som ger en bild av hur han vill vara, saker han anser goda och som han gärna vill förknippas med. Han diskuterar begreppet identitet som följer:

”Hur jag är som person. Eller hur jag är. Eller nåt sånt. Alltså, när du säger identitet, menar du liksom utseende eller? Det är utseende. Eller inne i kroppen också. Alltså hur jag är som person, om jag är snäll eller taskig eller kaxig. Det är så jag tänker. Jag försöker alltid vara den som hjälper alla och vara snäll mot andra. Om jag gör nåt dåligt säger jag förlåt direkt. Fast hur jag ser ut, det kan jag inte hjälpa. Det var gud eller mamma eller pappa som skapade mej. Det kan jag inte hjälpa, det kan ingen hjälpa. Liksom, hur jag ser ut... liksom, jag menar...man kan skilja mig och någon annan på det sätter jag ser ut. Alla är olika ju, för jag kan vara jättesnäll och sånt men om jag har en tvilling kan han va taskig och mobba folk. Man kan påverka och förstora muskler och sånt där eller va överviktig eller mycket överviktigt. Det kan man påverka. Men det där med botox och plast och sånt, jag gillar inte sånt. Man kan inte ändra på hur man ser ut, bara viktmässigt, inte i ansiktet eller så, kanske skägg eller hår. Man ser ut som man gör bara”

Simon beskriver identitet på ett liknande vis men lägger till vikten av yttre påverkan i sitt resonemang med sig själv. Det tycks som att Youtubers och andra närstående människor har en stor och viktig inverkan på hans självbild och identitetsarbete:

”Ordet identitet betyder vem jag är, inte vad jag gillar, men det jag gillar säger vad jag är. Vad jag gillar har gjort mig. Hade inte Youtube funnits hade jag inte haft den synen på livet som jag har. Jag kollar på videos. Mest på favoriter. Jag har en kille jag kollar på som spelar spelet, men lägger inte ut det själv. Real Time Strategy, det tar en tid för saker att hända i spelet så han kan inte lägga ut saker då. Jag följer vloggar. Spelares vloggkanaler. Om deras liv, dag till dag. Det är intressant att se hur de har det. Saker kan utgöra ens identitet. Saker man gillar eller familjemedlemmar. Säger en förälder något och man delar dens syn, så kan det ändra din identitet om man delar den synen med nån. Då kan ens identitet ändras.”

När det kommer till vilka medier som nämns bland ungdomarna kan en entydig bild urskiljas. Det handlar mycket om det visuella i film och på sociala medier. Kändisar tycks påverka oerhört mycket även om någon av intervjupersonerna kanske inte riktigt kan se det. Kanalen som används för att nå

kända personer och influerare är främst sociala medier som Instagram och Youtube där de lägger ut filmer, bilder och texter ur sina vardagliga liv. Skönlitteratur och traditionella texter nämns inte i särskilt stor tursträckning. På frågan som rör vilka medier och texter ungdomarna kan känna igen sig själva i svarar Ilse:

”Det beror på vilka serier och vilka filmer, ibland kan jag känna igen mig och ibland inte. I vissa sociala medier kan jag känna igen mig själv, i vissa, om någon lägger ut en bild på Instagram, typ *jag är jätteglad i dag* så kan man känna igen sig själv i det eller om någon annan är ledsen eller så.”

När det gäller kändisar påtalar hon skillnaden mellan att identifiera sig med en person som spelar en roll och med den personens verkliga jag:

”I filmer där spelar man en annan person inte sitt riktiga jag. Så det är enklare att få kontakt med hur de är på riktigt.”

För Zoë tycks det handla om att se upp till någon som har uppfyllt en dröm hon har, som ett slags livsmål eller inspiration och motivation. Hon tycks använda en stor del av sitt identitetsarbete till att bearbeta möjligheten att själv bli en känd skådespelerska:

”Det med kändisarna igen, när de lägger ut bilder och videos så på sociala medier, till exempel en skådespelare sa att när hon va liten ville hon bli skådespelare men alla sa att det var jättesvårt och hon kommer aldrig klara det - men nu är hon jättekänd. Man ska aldrig ge upp och sånt och det hjälper mig för jag vill med bli skådespelare och alla säger att det är jättesvårt”

Ville nämner också sociala medier som viktiga i identitetsarbetet och påtalar inflytandet från både kända personer och vännerna. Jag tolkar det som att han nämner traditionella texter mest som en slags föreställning om att det är vad som förväntas av honom. Med tanke på att han inte förklarar det utförligare eller ger något exempel på hur han menar och istället fortsätter med det som enligt min tolkning berör bilder eller filmer som lagts upp på sociala medier. Texten blir sekundär i hans svar:

”Det är genom sociala medier, serier och filmer. Den man ser upp till och sånt. O, du ser någon som, ja men det ser coolt ut, så kanske man vill göra det. Sen är det mkt med kompisar, som påverkar. Vad man gör och sånt. Om du ser en text så kanske du gillar det och så gör du det. Det är om du kanske inte gör så mkt på fritiden så kanske de e kul att kolla på en person, och i och med du ser att den har roligare så kanske du med vill göra det och ha roligare, för du tror det ska bli roligare då. Det kan ju bli en press, men det beror också på vilken person du är” ”

Charlie nämner spelens inverkan på hans självbild och knyter tydligt ihop att han väljer spelen med utgångspunkt i ett intresse men menar också att spelen i sin tur bidrar till att forma en person han vill vara, de är en stor del av hans identitetsarbete. Han förklarar det så här:

”Jag väljer FIFA eller NFL och NBA, för att.. innan älskade jag fotboll och ville bli proffs och världsbäst. Det fick mig att köpa FIFA. Nu gillar jag NBA mest. Jag vill kunna det i verkligheten. Det är därför jag väljer sånt. Om, liksom, om man verkligen vill vara någonting då kan man bli det. Om man kollar på fotbollsvideor och så blir man inspirerad, jag vill bli precis som Ronaldo. Och tränar man och tränar man så kan man ju bli det. Så tänker jag..”

På samma sätt beskriver Simon det:

”På sociala medier kan jag se, han har det så bra, han gör nåt så lätt. Varför gör inte jag det? Då jobbar jag för att uppnå det, eller i alla fall försöka. Och ser jag någon på youtube så vill jag också göra det. Så sociala medier kan påverka om man tänker på det mycket”

Ovanstående resultat kan summeras genom att intervjuvaren tydligt visar att ungdomar förstår begreppet identitet och är delvis medvetna om hur identitetsarbetet sker. Svaren visar att det sker genom i första hand internetanvändning och sociala medier - det är en mycket liten del av ungdomarnas identitetsarbete som sker utifrån skönlitteratur och traditionella texter. En stor del av konstruerandet av den egna självbilden utgår ifrån en vilja att nå ett ideal som både kan finnas i riktiga människor, i huvudsak kändisar, men också i karaktärer i spel och Tv-serier.

4.2.4 Svenskämnet

Alla intervjupersoner påtalar vikten av att själv välja vilken bok som ska läsas för att motivationen ska infinna sig i svenskämnet. Friheten poängteras som viktig och för eleverna tycks läsning i svenskundervisningen främst handla om läsförståelse. De nämner att det är i andra ämnen som SO och NO det visas film i större utsträckning. Sociala medier tycks inte förekomma i särskilt stor utsträckning i svenskämnet enligt ungdomarna, inte heller nyheter eller andra former av traditionella texter. När jag frågar ungdomarna om de får ta del av texter som de kan känna igen sig själv i, i svenskundervisningen, svarar Ilse:

”Inget som jag kan känna igen mig själv i förutom asså när vi har fått välja böcker själv, då kanske man väljer någon som liksom ja men jag skulle kunna vara den personen, men inte så mycket med filmer. Kanske skulle det kunna va mer filmer som handlar om tonårsliv, som typ den nya serien SKAM eller så”

Zoë fortsätter på samma spår:

”Inte där jag kan känna igen mig själv men det är spännande filmer och sånt.”

Ville säger, i motsats till de andra, att de ofta får ta del av filmer som är av ett generellt slag, som berör ämnen alla borde kunna identifiera sig i. Utifrån Villes svar i förhållande till vad de andra påtalat, skulle slutsatsen kunna dras att det studeras för få texter i svenskämnet. Även om han tycks föredra film och att läsa på sociala medier kanske han ändå saknar ett mer gediget textarbete som går på djupet. Jag tolkar hans svar som att han saknar en bredd och variation i de texter som erbjuds i svenskämnet:

”Hon visar ganska många filmer som de flesta kan känna igen sig i. Men det är typ det. Vi har inte läst många texter och så, det är typ mest läsförståelse på svenskan. Man hade kunnat använda typ nyheterna, det är ju liksom lite så, kanske. Instagram och Facebook kan man ju med använda och kolla på och lite så.”

Charlie påtalar vikten av den egna motivationen och det egna intresset för att kunna ta till sig en bok. Han tycks dessutom ha en bild av att det visas för få filmer i svenskundervisningen, i motsats till vad de övriga, som går i samma klass och undervisas av samma lärare, uttryckt. När det handlar om vad han anser bör ingå i svenskundervisningen nämner han vikten av att det måste vara lustfyllt för att kunskapsutveckling ska ske:

”Ibland är det riktigt bra texter fast ibland kan det vara lite off.. sånt jag inte gillar. Vi läser en bok nu, kriget om källan.. vi ska ha läst klart det tills på fredag fast alltså, jag pallar inte läsa den boken, jag gillar inte den. Alltså jag måste göra det på nåt sätt ju. Det hade varit lättare om man fick välja en lång eller liten, kanske någon man själv gillar. Vi kollar inte så mycket filmer och så på svenskan. Vi har kollat på typ.. om mobbning.. Jag är emot mobbning, det är inte bra och sånt Mer film och flera serier och sånt som alla tycker är roliga - alla mina kompisar gillar sport och sånt. Om vi hade börjat kolla på mer sportsaker och olika serier, fantasyserier, som är lärorika.. då tror jag det hade gått bättre i skolan”

Även Ville understryker vikten av att gilla det man läser eller tittar på:

”Man kollar liksom inte på en film som man inte gillar”

Simon nämner hur film och bok kan likställas varandra i undervisningssyfte, det tycks alltså inte spela någon roll om man läser eller ser en film enligt honom, men han förklarar också att det tar emot att läsa eftersom han inte anser sig vara särskilt bra på att läsa böcker. Återigen beskrivs valfriheten som avgörande för att läsningen ska kännas givande:

”Vi körde mycket i klassen att vi fick välja egna böcker, man fick frihet. Det gjorde att man kunde välja böcker man tyckte om. Men då va de ju bara böcker, så inte så mkt man kunde välja. Om jag fick välja fritt hade jag valt en kort bok, jag är inte den bästa läsaren precis. Minde bokläsning och kanske mera skrivning enligt mig. Vi skriva väldigt lite. Filmer hade kunnat undervisa lika bra som en bok men då ska man hitta den filmen med.”

Sammanfattningsvis framgår det av svaren som berör hur svenskämnet tillåter igenkänning och självspgling att det råder en viss skillnad mellan de texter som ungdomarna föredrar att använda i sitt identitetsarbete på fritiden och de texter som erbjuds i skolan. Ungdomarna upplever att identitetsarbetet möjliggörs till störst del när de får välja skönlitteratur helt på egen hand utifrån intresse.

5 Avslutning

I följande avsnitt dras en slutsats utifrån genomgången av resultatet som svarar på de frågor studien ämnat undersöka. Därefter följer en diskussion som utgår från den empiriska undersökningen i relation till studiens syfte och den forskning samt litteratur som studerats i litteraturgenomgången. Sist följer ett förslag till vidare forskning inom området.

5.1 Slutsats

Den första frågeställningen studien ämnar att besvara är vilka texter ungdomarna möter i och utanför skolan. Kartläggningen tillsammans med intervjusvaren visar att ungdomar läser digitala texter framför traditionella texter och skönlitteratur på sin fritid. De traditionella texter som ungdomarna läser är till störst del låttexter. I övrigt föredrar de visuell litteratur som TV-serier, YouTube-videor, datorspel och bilder samt bildtexter i sociala medier. De läser till viss mån nyhetstidningar online.

Det råder en påtaglig klyfta mellan den litteratur och de läsvärldar ungdomarna möter utanför skolan och den litteratur och de läsvärldar som erbjuds i svenskundervisningen. När det kommer till hur ungdomarna resonerar kring sitt identitetsskapande i relation till läsning av traditionella och digitala texter visar resultatet att ungdomarna är medvetna om innebörden av begreppet identitet och att de till viss del är medvetna om hur deras identitetsarbetet sker, de kan dock inte se sambandet med läsning i särskilt stor utsträckning. Intervjusvaren visar att identitetsarbetet sker i huvudsak genom internetanvändning där de sociala medierna dominerar. Verkliga människor tillsammans med karaktärer i filmer, TV-serier och datorspel utgör en idealbild mot vilken ungdomarna speglar sitt eget jag. Identitetsarbetet är reflexivt och sker på sociala premisser – de sociala medierna erbjuder ett verktyg som både fungerar som socialt umgänge och låter dem arbeta med identiteten på samma

gång. Främst sker identitetsarbetet mot idealbilder inom olika intressegrupper, som exempelvis kändisar och sportstjärnor.

Kartläggningen tillsammans med intervjuerna ger en bild av att ungdomarna upplever att skolan genom svenskämnet endast kan erbjuda möjligheter att arbeta med identiteten när de får välja skönlitteratur på egen hand. Ungdomarnas val av litteratur och avsaknaden av de textvärldar ungdomarna föredrar i undervisningen har viss inverkan på motivationen och ungdomarna anser att skolan behöver bli bättre på att inkludera andra typer av litteratur samt utgå från elevernas intressen i större utsträckning.

5.2 Diskussion

Vi människor skapar möjligtvis fiktioner hela tiden genom att vi lever med och i berättelser i olika utföranden - kanske behöver svenskämnet sträva efter att få eleverna att uppfatta det skönlitterära i de olika intressen de har, som sport, kändisar och datorspel, så att de kan uppleva det besynnerliga och storslagna i läsningens fantasieggande möjligheter och fantastiska gestaltning även när de läser digital litteratur? Studien har väckt många tankar och frågor kring hur svenskämnet harmonierar med de läsvärldar ungdomarna möter i och utanför skolan och huruvida de erbjuder allt det som läroplanen i svenska (LGR11) förespråkar. Den litteratur som erbjuds i skolan stämmer, enligt kartläggningen och intervjuerna, inte överens med den litteraturrepertoar eleverna föredrar och identifierar sig med. Studiens problem och utgångsläge kommer ur funderingar och utmaningar jag ställts inför i mitt dagliga arbete som lärare där problemen och meningsskiljaktigheterna i klassrummet inte sällan kretsar kring just momentet läsning. Ofta handlar det, i undervisningssituationerna, om skönlitterär läsning eller läsning av texter som är längre än en A4-sida. Eleverna uttrycker ofta ett motstånd mot läsning av längre texter och skönlitterära böcker som enligt ungdomarna själva beror på att det inte upplevs som tillräckligt lustfyllt - något som tycks gå hand i hand med enkätsvaren som visar att ungdomarna inte tycker om läsning i särskilt stor utsträckning.

De svar som framkommit genom den empiriska undersökningen och som synliggjordes i kartläggningen av ungdomarnas textvärldar utanför skolan visar att skönlitteratur och traditionella texter får stå tillbaka till förmån för digitala texter i form av videor, datorspel och sociala medier när ungdomarna väljer själva - något som överensstämmer med det som Nasiell och Bjärbo (red. 2007), Rask (2002) och Brodin och Lindstrand (2007) hävdar och som beskrevs i litteraturstudien.

En intressant aspekt av det som framkom i litteraturstudien är att de olika läsvärldarna som traditionell och digital text och litteratur erbjuder utvecklar olika förmågor och tränar elevers

tänkande på olika vis. Litteraturstudien och den empiriska studien väcker funderingar om i fall skolan, och särskilt svenskundervisningen, bör anamma elevernas intresse i sociala medier och digital litteratur i större utsträckning eller om skolan snarare ska sträva efter att vända trenden och skapa ett ökat intresse för läsning av längre, mer traditionella texter så att eleverna får träna djupläsning och därmed utveckla förmågan att känna engagemang, förbättra tolkningsförmågan och träna sig i samskapande processer, i enlighet med det Svensson (2008) påtalar i litteraturstudien.

Å ena sidan visar litteraturstudien att de nyare typerna av läsvärldar och som kan sällas till de digitala texterna hör nära ihop med de traditionella texterna och skönlitteraturen – men den visar också att båda typerna fungerar som verktyg för identitetsarbete och självspjeling. Å andra sidan påtalas de negativa effekter som avsaknaden av djupläsning medför. Ungdomarna som deltog i studien anser att svenskämnet bör inkludera fler typer av texter i undervisningen och därmed möjliggöra fler läsvärldar i klassrummet men om man som svensklärare strävar efter att hålla fast vid de traditionella texterna kanske deras förmåga att urskilja skönlitterära drag i de digitala texter de möter blir bättre.

Den empiriska undersökningen indikerar att eleverna anser att det som sker i skolan måste vara lustfyllt. Vad krävs för att skapa en medvetenhet för värdet av vad läsning kan ge, det som Chambers (2011) och Ingemansson (2016) menar bidrar till att vidga människors perspektiv och ger ett verktyg för den egna uttrycksförmågan så att ungdomarna med mindre ansträngning och motstånd lyckas anamma de olika perspektiv som Skolverket och läroplanen (LGR11) förespråkar?

Resultatet indikerar också, om man ställer det i relation till det Olin-Scheller kom fram till 2007, att ungdomarna i den empiriska undersökningen läser en variation av texter men spannet mellan texterna är inte lika brett som i Olin-Schellers studie. Ungdomarna har gått ifrån traditionell läsning mer och läser inte heller klassiska verk i samma utsträckning som de gjorde i hennes studie, istället läser högstadieungdomarna mer digitala texter och sociala medier har gått från att vara ett kommunikationsmedel till att numera räknas som digital litteratur. Med tanke på att högstadieungdomarna väljer *cybertexter* och *hypertexter* som är mer dynamiska, interaktiva och visuella än linjära, traditionella texter, kanske risken finns att de inte får möjligheten att utveckla de förmågor och kunskaper som Boisen (2017) menar att näringslivet efterfrågar, om inte läraren har kunskap i hur man arbetar med, eller väljer att inkludera, den sortens text i undervisningen – för hur stor del av identiteten utgör de eventuella framtidsplaner en elev på högstadiet kan tänkas ha? Hur uppnår man *deep attention*, som Olsson (2015) menar kommer när koncentrationen hos en individ förläggs till en enda informationskanal, snarare än *hyper attention* som kan förknippas starkt med de digitala texterna och dess interaktivitet och dynamik? Kanske stannar läsningen genom internetanvändning

gen och digital litteratur vid identitetsarbetet utan att ta eleverna vidare in i de andra värden och förmågor som läroplanen i svenska ska beröra och sträva efter att utveckla?

På samma gång som högstadieläverna tycks vara både medvetna om det egna identitetsarbetet och hur det utgår ifrån de texter de läser både i och utanför skolan visar intervjuerna att de möjligtvis också är omedvetna om att de speglar sin identitet i sådant de läser och ser på främst sociala medier. Kanske beror det helt enkelt på att de är mitt uppe i en intensiv period av identitetsarbete och därmed inte har utrymme nog för att kunna reflektera över den egna identiteten och huruvida de uppfyller en färdig mall eller snarare utforskar olika roller. Under intervjuerna tolkade jag det som att ungdomarna beskrev hur de ser på sig själva i förhållande till en slags idealbild av det egna jaget genom att just beskriva sig själva och egenskaper de anser sig ha på samma gång som de också diskuterade de förebilder som de följer på sociala medier. Det visar möjligtvis ett samband mellan de texter ungdomarna läser, i detta fall digitala i form av sociala medier, och att faktiskt arbeta med identiteten på ett relativt omedvetet plan. De texter ungdomarna tar del av, som antingen är i form av traditionell litteratur eller digital, reflekterar alltså en önskan om vem de vill vara. Något de tycks återfinna i bland annat kändisars och lyckade eller framgångsrika människors liv – oavsett om det handlar om verkliga personer på sociala medier som Instagram, YouTube eller Snapchat eller om det går att hänföra till fiktiva karaktärer i ett spel eller en film.

Ungdomarna uttrycker i intervjuerna något som kan tolkas som att de väljer filmer, spel och texter enbart utifrån det egna intresset, vilket kanske inte är särskilt förvånande. Det skulle kunna indikera att det möjligtvis finns en risk som innebär att om ungdomarna alltid får välja texter utifrån intresse, både i skolan och på fritiden, hamnar de valen också inom samma genre hela tiden – något som inte tycks bidra till att vidga ungdomarnas vyer och perspektiv i den utsträckning läroplanen i svenska talar för (LGR11).. Att skolan och svenskundervisningen inte inkluderar de digitala texter eller kanske till och med ämnen som ungdomarna föredrar skulle kunna bero på det som Dunkels (2009) och Gruber (2011) beskriver, att en lärare som inte har vant sig vid den ökade medieanvändningen förfasar sig över den - kanske som ett resultat av dåligt självförtroende eller osäkerhet? Det skulle dock vara intressant att iaktta om inställningen hos lärare förändras när Skolverket tagit den nationella IT-strategin som ämnar kompetensutveckla Sveriges lärare inom digitala- och sociala medier och verktyg i hamn 2022.

Asplund (2010) och Årheims (2005) studier talar om identitetsarbetet hos unga i förhållande till andra och menar att individen ständigt speglar sig mot andra människor för att forma sin identitet, något som går att urskilja i hur eleverna ser på det sociala som särskilt viktigt för identitetsarbetet. Det blir särskilt tydligt hur identitetsarbetet möjliggörs genom de verktyg sociala medier och

digitala texter utgör och exemplifieras i ungdomarnas vilja att följa kändisars flöden. Goldberg (2017) understryker att en av de allra viktigaste uppgifterna skolan har handlar om att få unga att uppskatta läsning eftersom läsningen bidrar till att forma självständiga, kritiskt granskande individer. Kanske kan sociala medier vara en ingång till läsglädjen och öka intresset för att läsa längre texter så att djupläsningen och den linjära läsningen tränas.

Descombes (2016) talar om hur identitetsarbetet kan frammanas genom den antingen optimistiska eller cyniska framtidssyn en individ har. Det blir tydligt hur ungdomarna i intervjuerna uttrycker en slags vilja att nå framgång i samma utsträckning som de kända personer de följer gjort. Det visar möjligtvis tydligt hur identitetsarbetet hör samman med en idealbild. Precis som Descombe (2016) påtalar i sin forskning tyck identitetsbegreppet beskriva en idealbild som ungdomarna hela tiden arbetar mot att uppfylla och precis som Årheim (2005) påtalar bidrar de sociala medierna till en identitet som ständigt revideras utifrån de bilder och videor ungdomarna väljer att publicera.

Det kanske mest intressanta som enkätundersökningen och intervjuerna visade kommer genom att ställa föreliggande studie mot den som genomfördes av Olin-Scheller (2007). Hon valde att bortse från sociala medier i sin forskning med tanke på att det, enligt henne, endast utgjorde ett verktyg för kommunikation. Min tanke i litteraturgenomgången var att synen på sociala medier möjligtvis förändrats de senaste tio åren, något som styrks utifrån de resultat kartläggningen och intervjuerna frambringar. Det skulle kunna vara så att identitetsarbetet har förflyttats från fiktionstexter, oavsett om de är i traditionell eller digital form, och andra sorters texter till användningen av sociala medier.

Ytterligare en skillnad i denna studie, mot Olin-Schellers (2007), är att datorspel i form av onlinespel och singleplayerspel numera räknas som ett socialt medium - enligt Olin-Scheller (2007) sågs spelformerna snarare som fiktionstext. Något som styrks av att datorspel i samma utsträckning som film, både spelfilm, TV-serier och videor på exempelvis YouTube, enligt både kartläggningen och intervjuerna, har fått en given plats i ungdomarnas val av texter och genom intervjusvaren blir det tydligt att de hör nära ihop med det sociala samspelet och identitetsbyggandet.

Därtill visar föreliggande studie, i enlighet med Larssons (2010) forskning, genom kartläggningen och intervjuerna att den skrivna texten i enlighet med de traditionella medierna som böcker, magasin och tidningar förekommer i störst utsträckning i skolan. De typer av texter som erbjuds i skolan är alltså inte alls vanligt förekommande på ungdomars fritid även om vissa av de intervjuade ungdomarna påtalar att de läser skönlitteratur och magasin utanför skolan, något som är intressant med tanke på att, trots att läroplanen (LGR11) talar för en större variation av texter och dit det

vidgade textbegreppet räknas, det alltså inte förekommer en särskilt stor variation av texter i skolan.

De digitala texter som förekommer, rör sig i störst utsträckning om sådana texter som ligger nära de traditionella texterna, som exempelvis bloggar, filmer, instruktioner och nättidningar. Kanske är det anmärkningsvärt att variationen av texter som erbjuds i skolan fortfarande inte förändrats i tillräckligt stor grad. Lärare i svenska måste möjligtvis kunna sätta sig in i de konsekvenser digitaliseringen medför men framför allt vilka möjligheter det innebär för förändringar i både skolan och samhället i övrigt, i större utsträckning. Precis som Ingemansson (2016) påtalar finns det möjligtvis en risk att det minskade utrymmet för djupläsning till förmån för en mer dynamisk struktur i läsningen, som nås via digitala texter, bidrar till att de perspektiv svenskämnet ämnar belysa och som beskrivs i LGR11 inte förstås i samma utsträckning och därmed kanske motivationen inte infinner sig när förståelsen saknas.

Sammanfattningsvis kan det sägas att svensklärare står inför en utmaning när det gäller huruvida svenskämnet bör förhålla sig gentemot det faktum att ungdomar läser andra texter utanför skolan än de som erbjuds i skolan. Ungdomar läser digitalt i större utsträckning än traditionellt, vilket både den empiriska undersökningen och litteraturstudien påvisar. Den traditionella och digitala läsningen för med sig olika förmågor och består i både för och nackdelar. Båda fungerar som identitetsverktyg, båda ger olika perspektiv på omvärlden och fördjupad förståelse för andra människor - förmågor som läroplanen eftersträva att utveckla. Ungdomarnas val av texter har, baserat på det som framkommer i studien, mycket stor inverkan på svenskämnet och undervisningen och ungdomarna anser inte att de läsvärldar och den litteraturrepertoar som förekommer i klassrummet är tillräckligt varierad och tillräckligt intressant. Ungdomar arbetar med sin identitet i huvudsak utifrån intresse och mot en idealbild bestående av i huvudsak andra människor på sociala medier, kändisar eller sportstjärnor. Jag menar att svenskämnet bör anamma den variation av texter som finns tillgänglig för att använda de visuella intrycken de digitala texterna har att erbjuda som en ingång till de traditionella texterna.

5.3 Förslag till vidare forskning

Vidare forskning skulle kunna fokusera på att belysa hur svensklärare väljer litteratur i svenskundervisningen utifrån det tidigare textbegreppet. Genom att få en lärares syn på hur användandet av traditionell och digital litteratur ter sig i undervisningen samt huruvida de är medvetna om och tar hänsyn till ungdomarnas identitetsarbete i sitt val av litteratur skulle man kunna fördjupa kunskaperna kring hur skolan möter ungdomar utifrån olika läsvärldar. Dessutom skulle det vara intres-

sant att studera den ökade användningen av sociala medier i motsats till litteratur och hur det påverkar ungdomarnas språkanvändning och inläring. När det kommer till identitetsarbetet har en avgränsning gjorts till att endast ytligt beröra sådant som sker i sociala- och digitala medier genom exempelvis datorspel. Studien skulle kunna lyfta fram en mängd djupgående analyser kring hur identitetsarbetet sker i olika medier och texter men med tanke på att syftet med studien är att främst belysa vilka texter och medier som prioriteras av eleverna när det kommer till identitetsskapande och eget intresse i syfte att kunna förändra svenskundervisningen i en riktning som möter eleverna bättre än i nuläget, har en viss avgränsning gjorts. Med tanke på att Skolverket infört en nationell IT-strategi för att öka den digitala kompetensen i skolorna skulle det även vara intressant att se om det påverkar svenskundervisningen och den litteraturrepertoar som genomsyrar svenskämnet. Det skulle även vara intressant att studera digitaliseringsprocessens inflytande över skolan och de förutsättningar högstadieungdomar ges för att kunna möta en verklighet som inbegriper en digital och virtuell aspekt.

REFERENSLISTA

Tryckt litteratur

Alexandersson, Mikael. Hansson, Thomas (red). 2011. *Unga nätmiljöer : nya villkor för samarbete och lärande*. Lund: Studentlitteratur AB

Brante, Göran. 2008. *Lärare av idag: om konstitutioneringen av identitet och roll*. (Doctoral dissertation). Malmö: Lärarutbildningen, Malmö högskola.

Brodin, Jane och Lindstrand, Peg. 2007. *Perspektiv på IKT och lärande för barn, ungdomar och vuxna med funktionshinder*. Lund: Studentlitteratur AB

Chambers, Aidan. 2011. *Böcker inom och omkring oss*. Stockholm: X Publishing AB

Dunkels, Elza. 2009. *Vad gör unga på nätet?* Malmö: Gleerups AB

Gruber, Rebecca.

Hugo, Martin. 2011. *Från motstånd till framgång - att motivera när ingen motivation finns*. Stockholm: Liber AB.

Ingemansson, Mary. 2016. *Lärande genom skönlitteratur - djupläsning, förståelse, kunskap*. Lund: Studentlitteratur

Kvale, Steinar. 1997. *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur

Kvale, Steinar & Brinkman, Svend. 2009. *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Andra upplagan. Lund: Studentlitteratur.

Nasiell, Annika och Bjärbo, Lisa. 2007. *Boken om läslust*. Stockholm: Barnens bokklubb

Olsson, Anders. 2015. *Tankar om läsning*. Stockholm: Themis

Rask, Stig Roland. 2002. *Hotbilder och motbilder - om värderingar, lärande och internet.*

Stockholm: Förlagshuset Gothia AB

Repstad, Pål. 2007. *Närhet och distans: kvalitativa metoder i samhällsvetenskap.* Fjärde upplagan.

Lund: Studentlitteratur.

Svensson, Patrik. 2008. *Språkutbildning i en digital värld - informationsteknik, kommunikation och lärande.* Nordstedts Akademiska Förlag

Trageton, Arne. 2014. *Att skriva sig till läsning - IKT i förskoleklass och skola. 2: upplagan.*

Stockholm: Liber AB

Trost, Jan. 2010. *Kvalitativa intervjuer.* Lund: Studentlitteratur.

Åkerlund, Dan Gruber, Rebecca. Alexandersson, Mikael och Hansson, Thomas (red) 2011.

Unga nätmiljöer - nya villkor för samarbete och lärande. Lund: Studentlitteratur AB

Elektroniska källor

Asplund, Stig-Börje. 2010. *Läsning som identitetsskapande handling - gemenskapande och utbrytningsförsök i fordonspojkers litteratursamtal.* Doktorsavhandling. Karstad: Estetisk-filosofiska fakulteten - Pedagogiskt arbete. Tillgänglig: <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:292579/FULLTEXT02> (Hämtad: 2017-03-03 kl 12:55).

Bellander, Theres. 2011. Sociala mediars inverkan på språket. *Politiken*: 16-18. <http://www.politiken.se/tidskrifter/fram/fram11/fram1102-07.pdf> (Hämtad: 2017-01-23 kl 17:05) Tillgänglig: <http://hkr.diva-portal.org/smash/get/diva2:230424/FULLTEXT01.pdf> (Hämtad: 2017-01-29. Kl 18:13)

Boisen, Frida. 2017. Krönika: Kom igen nu Fridolin! Byt ut syslöjd mot programmering. *Expressen*. 23 februari. <http://www.expressen.se/kronikorer/frida-boisen-1/kom-igen-nu-fridolin-byt-ut-syslojd-mot-programmering/> (Hämtad 2017-02-23).

Descombes, Vincent. 2016. *Puzzling Identities.* Harvard University Press: ProQuest Ebook Central. Tillgänglig: (Hämtad: 2017-03-12 kl 16:41)

Dolatkhah, Mats, Hultgren, Frances och Johansson, Marika. 2015. *Läsfrämjande i pedagogisk verksamhet.* Stockholm. Tillgänglig: <http://hb.diva-portal.org/smash/get/diva2:857422/FULLTEXT01.pdf> (Hämtad: 2017-01-20 kl 16:45)

Fredriksson, Ulf, Sundgren, Marcus, Lundgren, Maria & Oskarsson, Magnus. 2013. *Digital och traditionell läsning: Analys av olika elevgruppers läsning utifrån PISA 2009*. Stockholm: Skolverket. Tillgänglig: <http://miun.diva-portal.org/smash/get/diva2:629654/FULLTEXT01.pdf> (Hämtad 2017-02-06 kl 09:49)

Goldberg, Gravity. 2017. Läsforskare: Betygen står i vägen för läslusten. *Svenska dagbladet*. 30 mars. <https://www.svd.se/lasforskare-betygen-star-i-vagen-for-laslusten>. (Hämtad: 2017-03-30 kl 13:47)

Hjort, Elisabeth. 2015. *Förtvivlade läsningar: Litteratur som motstånd och läsning som etik*. Doktorsavhandling. Göteborg: Glänta produktion. Tillgänglig: <http://uu.diva-portal.org/smash/get/diva2:797073/FULLTEXT02.pdf> (Hämtad: 2017-02-12 kl 19:15)

Larsson, Nadine. 2010. *Det vidgade textbegreppet i svenskundervisningen på gymnasieskolan – En studie av sex svensklärares syn på och användning av text*. Tillgänglig: <http://hkr.diva-portal.org/smash/get/diva2:357265/FULLTEXT01> (Hämtad: 2017-04-10 kl 20:45)

James, Carrie. 2014. *The digital disconnect : youth, new media, and the ethics gap*. E-bok. Tillgänglig: <http://ebookcentral.proquest.com.ezproxy.hkr.se/lib/kristianstad-ebooks/detail.action?docID=3339864>

Kean, Danuta. 2017. Vandals sentenced to read books about racism and antisemitism. *The Guardian*. 7 Februari. Tillgänglig: <https://www.theguardian.com/books/2017/feb/07/vandals-sentenced-to-read-books-about-racism-and-antisemitism> (Hämtad: 2017-02-12 kl 18:12)

Nilsson, Skans, Kersti. 2008. *Litteratur som livskunskap: tvärvetenskapliga perspektiv på identitetsbyggande läsning*. Rapport från ett symposium. Paper presented at Mötesplats inför framtiden, Borås 15-16 oktober 2008. Högskolan i Borås: Institutionen Biblioteks- och informationsvetenskap. Tillgänglig: <http://hb.diva-portal.org/smash/get/diva2:886648/FULLTEXT02.pdf> (Hämtad: 2017-02-06 kl 13:52)

Rettberg, Walker, Jill. 2014. *Seeing Ourselves through Technology: How We Use Selfies, Blogs and Wearable Devices to See and Shape Ourselves*. Norway: University of Bergen. Tillgänglig: <http://www.doabooks.org/doab?func=search&query=rid:17912> (Hämtad 2017-02-05 kl 21:36)

Skolverket. 2016. Stentoft, Diana. Valero, Paola. *Syn på identitet som dynamisk ger möjligheter i undervisningen*. Skolverket: Avdelningen för skolutveckling. Tillgänglig: <http://www.skolverket.se/skolutveckling/forskning/amnen-omraden/matematik/undervisning/identitet-nagot-dynamiskt-1.172462> (Hämtad: 2017-02-09 kl 11:03)

Skolverket. 2009. *Skolverkets aktuella analyser – Digital och traditionell läsning. Analys av olika elevgruppers läsnian utifrån PISA 2009*. Tillgänglig: <http://miun.diva-portal.org/smash/get/diva2:629654/FULLTEXT01.pdf> (Hämtad: 2017-03-28 kl 19:20)

Skolverket. 2016. Lindqvist, Peter. *Ny nationell strategi för att bättre ta tillvara möjligheterna med it i skolan*. Skolverket: PRESSMEDDELANDE 2016-04-05. Tillgänglig: <https://www.skolverket.se/om-skolverket/press/pressmeddelanden/2016/ny-nationell-strategi-for-att-battre-ta-tillvara-mojligheterna-med-it-i-skolan-1.248733> (Hämtad: 2017-04-12 Kl 18:39)

Statens Medieråd. 2016. *Människan online: Vad gör barn på nätet?* Senast uppdaterad: 2016-10-03 Tillgänglig: <https://statensmedierad.se/laromedier/manniskanonline/vadgorbarnpanatet.339.html> (Hämtad: 2017-03-27 kl 19:26)

Olin-Scheller, Christina. 2007. *Mellan Dante och 'Big Brother': En studie om gymnasieelevers textvärldar*. Doktorsavhandling: Estetisk-filosofiska fakulteten. Karlstads universitet. Tillgänglig: <http://kau.diva-portal.org/smash/get/diva2:6137/FULLTEXT01.pdf> (Hämtad 2017-02-12 kl 23:39)

Zimic, Sheila. 2010. *OPENING THE BOX: Exploring the presumptions about the 'Net Generation'*. Sundsvall : Mid Sweden University, 2010. - (Mid Sweden University licentiate thesis ; 50) Tillgänglig: <http://miun.diva-portal.org/smash/get/diva2:360309/FULLTEXT02.pdf> (Hämtad: 2017-01-29 kl 16:43)

Årheim, Annette. 2005. *Medier och identitet i gymnasisters mångkulturella vardag*. Doktorsavhandling: Institutionen för humaniora. Licentiatavhandling i litteraturvetenskap: Svenska med didaktisk inriktning. Växjö universitet. Tillgänglig: <http://lnu.diva-portal.org/smash/get/diva2:205067/FULLTEXT01.pdf> Hämtad (2017-03-08 kl 23:45).

INTERVJUGUIDE

- **INNAN INTERVJUN INLEDS:**

Information om studien ges och informanterna informeras om att ingen personlig information kommer kunnat utläsas i arbetet samt att de kan avsluta intervjun när de än önskar.

1. LÄSNING OCH TEXTBEGREPPET

Vilka texter läser du? Läser du statusuppdateringar och bildtexter i sociala medier? Spelar du dator/TV-spel? Tittar du på film eller serier?

2. SOCIALA MEDIER OCH SJÄLVSPEGLING

Brukar du vara inne på sociala medier? Vilka? Varför? Vad gör du när du är inne på dem?

3. IDENTITETSARBETE OCH IDENTITETSBEGREPPET

Vad betyder identitet för dig? Kan du känna igen dig själv i sånt du läser, ser på TV eller spel? Kan du känna igen dig i sånt du ser på sociala medier? Kan sociala medier och texter ge uttryck för hur du vill vara eller sånt du vill uppnå?

4. SVENSKÄMNET

Har din svensklärare erbjudit dig texter i svenskundervisningen som du kan känna igen dig själv i?

- **NÄR INTERVJUN ÄR GENOMFÖRD**

Information ges till informanterna återigen att de kan dra sig ur om de önskar. De får också information om att allt inspelat material och alla transkriptioner kommer att förstöras när uppsatsen blivit godkänd. Därutöver ges information om hur de kommer i kontakt med mig vid eventuella frågor.

En studie om identitetsarbete och läsning

Tack för din medverkan i undersökningen om identitetsarbete och läsning!

Ni deltog under en IUP-lektion i en enkät där ni fick svara på frågor om era läsvanor och i vilka medier ni i huvudsak finner identitetsskapande möjligt. Jag är nu intresserad av enskilda intervjuer för att få ett djupare perspektiv på vilka texter ungdomar i åldern 13-16 år läser i och utanför skolan samt hur deras identitetsarbete sker.

Fokus kommer att ligga på vilka texter och medier ungdomar i åldern 13-16 år läser samt i vilka texter ungdomar i huvudsak finner karaktärer och situationer som har betydelse för självspglingen i arbetet med att forma vem man är - ens identitet.

Dina åsikter är av stor vikt för min studie. Du väljer själv om du vill vara med eller inte och du kan när som helst hoppa av om du inte vill fortsätta att vara med i undersökningen.

Jag skriver en uppsats på Malmö Högskola och resultatet från intervjuerna kommer att presenteras i mitt slutgiltiga arbete. Resultatet från intervjun kommer att presenteras så att du som deltar inte kan kopplas ihop med något enskilt svar.

Med vänlig hälsning

Mathilda Månsson
Malmö Högskola
0708-673764

SAMTYCKE

Ja, jag vill vara med i undersökningen och jag är medveten om att jag när som helst kan avbryta min medverkan utan att det ger några konsekvenser:

NAMN: _____

DATUM: _____

UNDERSKRIFT: _____

ENKÄTFRÅGOR

Identitetsskapande genom traditionell- och digital läsning

Mitt namn är Mathilda Månsson och jag skriver examensarbete på Malmö Högskola. Jag genomför en studie vars syfte är att undersöka hur ungdomars identitetsutveckling och identitetsskapandeprocess sker genom litteratur samt digitala- och sociala medier. Undersökningens resultat kommer användas för att belysa svenskundervisningen ur nya perspektiv och förhoppningen är att kunna utveckla en vidgad förståelse för vilka läsvärldar som bör ingå i svenskundervisningen. Nedan följer ett antal frågor gällande identitetsskapande, litteratur och digitala vanor. Jag är enormt tacksam för att du tar dig tid att svara på mina frågor. Undersökningen är givetvis anonym och svaren kommer enbart att användas i min uppsats vid Malmö Högskola. All data raderas när uppsatsen blivit godkänd. Tack för din medverkan!

Hur mycket tycker du om att läsa?

- Våldigt mycket
- Ganska mycket
- Lite
- Våldigt lite

Vad läser du när du inte är i skolan? Kryssa i ett eller flera alternativ.

- Skönlitteratur (ungdomsromaner, deckare, fantasyböcker eller andra genrer)
- Faktaböcker
- Nyhets- och dagstidningar i pappersformat
- Nyhets-, kvällstidningar och dagstidningar på nätet (ex DN.se, Expressen, Aftonbladet, Metro etc)
- Papperstidsskrifter om ett speciellt ämne (till exempel Level, VeckoRevyn, Goal eller andra magasin)
- Nättidningar om ett speciellt ämne
- Instruktioner (Recept, manualer eller liknande)
- Låttexter
- Bloggar
- SMS eller korta meddelanden via exempelvis Messenger-funktioner på sociala medier
- Bilder och bildtexter på till exempel SNAPCHAT och INSTAGRAM
- Informationstext i datorspel
- Filmer och TV-serier
- Serietidningar
- Övrigt

Vad får du möjlighet att läsa när du i skolan? Kryssa i ett eller flera alternativ.

- Skönlitteratur (ungdomsromaner, deckare, fantasyböcker eller andra genrer)
- Faktaböcker
- Nyhets- och dagstidningar i pappersformat
- Nyhets-, kvällstidningar och dagstidningar på nätet (ex DN.se, Expressen, Aftonbladet, Metro etc)
- Papperstidsskrifter om ett speciellt ämne (till exempel Level, VeckoRevyn, Goal eller andra magasin)
- Nättidningar om ett speciellt ämne
- Instruktioner (Recept, manualer eller liknande)
- Låttexter
- Bloggar

- SMS eller korta meddelanden via exempelvis Messenger-funktioner på sociala medier
- Bilder och bildtexter på till exempel SNAPCHAT och INSTAGRAM
- Informationstext i datorspel
- Filmer och TV-serier
- Serietidningar
- Övrigt

Hur ofta läser du traditionell litteratur som skönlitteratur, faktaböcker eller tidningar på din fritid (inte läxor)?

- Varje dag
- 2-3 gånger i veckan
- 2-3 gånger i månaden
- Sällan
- Aldrig

Vad har du tillgång till hemma? Du kan välja flera alternativ.

- En dator med internetuppkoppling
- En surfplatta med internetuppkoppling
- Dagstidningar och kvällstidningar
- Magasin och tidskrifter
- Smartphone med tillgång till internet
- Böcker
- TV
- TV-spel
- Datorspel
- Övrigt

Hur ofta läser du i digital form på din fritid? (Sociala medier, datorspel, bloggar, nättidningar?)

- Varje dag
- 2-3 gånger i veckan
- 2-3 gånger i månaden
- Sällan
- Aldrig

Hur ofta läser du i digital form i skolan? (Sociala medier, digitala verktyg och läromedel, datorspel, bloggar, nättidningar och annat?)

- Varje dag
- 2-3 gånger i veckan
- 2-3 gånger i månaden
- Sällan
- Aldrig

Vilka av följande texter anser du hjälper dig bäst när det kommer till att förstå dig själv och forma din egen identitet (den du är)?

- Skönlitterära böcker med en intressant huvudkaraktär

- Karaktärer i tecknade serier
- Riktiga människor i tidningar eller på Radio/TV
- Karaktärer i TV-serier eller filmer
- Karaktärer i dator- och/eller tv-spel
- Riktiga människor på sociala medier som Instagram, snapchat, bloggar eller liknande
- Övrigt

Svenskämnet ska, genom att ge dig möjligheter att samtala, läsa och skriva, bidra till att du kan utveckla din identitet. Anser du att undervisningen i svenska är en viktig del av ditt identitetsskapande?

- Ja
- Nej
- Jag vet inte
- Övrigt

Hur stor betydelse har sådant du läser, pratar om och resonerar kring i skolan för ditt identitetsskapande? Kryssa i på en skala från 1-10.

Väldigt liten betydelse Stor betydelse
0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Hur stor betydelse har sådant du läser, pratar om och resonerar kring på sociala- och digitala medier för ditt identitetsskapande? Kryssa i på en skala från 1-10.

Väldigt liten betydelse Stor betydelse
0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Vilket kön tillhör du?

- Tjej
- Kille
- Annat

På vilket eller vilka språk läser du i huvudsak?

TACK FÖR DIN MEDVERKAN!